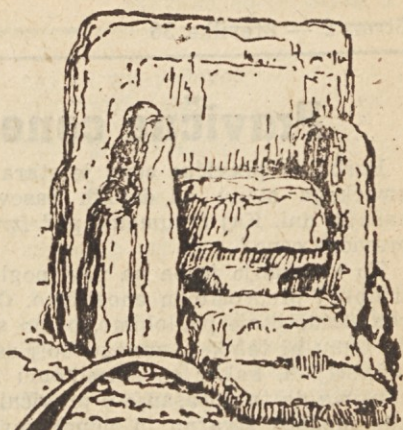

Koroška

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Na naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 2.— šilinga.
Posamezna številka 30 grošev.

Leto III.

Celovec, 29. avgusta 1947

Številka 36

Ob deveti obletnici smrti Vinka Poljanca

Ne, kar velela mu stan,
kar more, to mož je storiti dolžan...
Simon Gregorčič.

Pri Sv. Urbanu pri Ptuj na Štajerskem je zagledal luč sveta 26. marca 1876. leta Vinko Poljanec, poznejši veliki voditelj slovenskega naroda ob Dravi. Gimnazijo je dokončal v Ptuj. V semenišče je stopil v Celovcu in bil tu tudi posvečen v mašnika. Svoje prvo službeno mesto je imel pri sv. Jurju na Vinogradih, severno od Celovca. Od tu so ga poklicali v Škocjan v Podjunsko dolino.

Ze kot kaplan se je Vinko Poljanec zanimal za vprašanja tedanjih dni, pri čemer je vedno skušal pomagati svojemu slovenskemu narodu. V Škocjanu je kot župnik pričel svoje tako zelo pomembno delo za Koroške Slovence. Ker je posvetil svoje delo izven dušnega pastirstva prosveti, zavedajoč se, kolikega pomena je duhovna moč za narod, je kaj kmalu občutil vse grenkobe življenja. V času plebiscita, ko so drugi bežali, je on ostal na svojem mestu in dajal oporo in vzgled ostankom slovenstva na Koroškem. Sedem let se je boril kot narodni poslanec za pravice Slovencev na Koroškem.

Leta 1927. je odložil poslansko mesto in postal predsednik Slovenske prosvetne zveze in svetnik Kmečke zbornice. S tem je zavzel še pomembnejše mesto v slovenskem notranjepolitičnem razvoju. V tem položaju je postal Vinko Poljanec poznan vsakemu človeku na Koroškem. Vsaka vas je poznala škocjanskega gospoda, ki je znal tako lepo govoriti, pa tudi s pestjo treščiti po mizi, če je bilo treba. Od njega se dandanes marsikateri Slovenec črpa moč za obujanje in utrjevanje svoje slovenske narodne zavesti.

Župnik Vinko Poljanec pa je vedel, da temeljli dobrobit in procvit človeške družbe na dobri vzgoji v družini in šoli in na krščanstvu. Zato je posvetil vso svojo skrb kot dušni pastir vzgoji dobrih krščanskih družin in mladine. Dobro je držal svoje župljane in še prav posebno svojo mladež in uspeh njegove dobre, čeprav včasih tudi trde vzgoje ni izostal: Poljančeva mladina je ostala skozi vsa leta zvesta svojim ciljem v narodnostnem in verskem oziru.

Razumljivo je, da si je s tem svojim delom nakopal sovraštvo nemčurjev in nacistov: zadnjih še prav posebno, ker je odločno kljuboval njihovim ukrepom, ki so bili naplerjeni proti pravicam Slovencev. Njegovega odpora in veličine njegovega značaja niso mogli zatreti nacisti niti v zaporu, kjer so ga mučili in ga obmetavali z najrazličnejšimi lažmi. Ker niso mogli ugotoviti nikake njegove krivde, so ga pač morali izpustiti, a so vendar poskrbeli, da ne ostane dolgo živ: zastrupili so ga v ječi. 25. avgusta leta 1938. je zatislil oči ta veliki voditelj Koroških Slovencev.

Župnik Vinko Poljanec je padel kot prva žrtev nacizma med koroškimi Slovenci. S svojim življenjem, svojim delom in s svojo smrtjo nam je dal vzor trdnega, poštenega in zavednega slovenskega značaja.

Naša dolžnost je, da nadaljujemo delo, katerega cilj nam je on zastavil.

Slava njegovemu spominu!

OTVORITEV KONFERENCE FAO

V Ženevi so otvorili konferenco urada Združenih narodov za prehrano in poljedelstvo. Glavna naloga te konference bo v tem, da ustanovi stalen svetovni prehranjevalni svet, kateremu bodo pripadali zastopniki 18 včlanjenih držav. Glavni odbor je predlagal, naj sprejme v to organizacijo tudi Avstrijo, Siam in Finsko.

Izraz upanja v uspeh Združenih narodov

Trinajstim ameriškim kolonijam je pred 171 leti uspelo ustanoviti novo državo, ker so trdno verovale v to, da bodo mogle uspeli kljub vsem težavam. Glavni delegat Združenih držav pri Združenih narodih Warren R. Austin goji isto zaupanje glede funkcioniranja Združenih narodov. Njegov trud pri tej svetovni organizaciji navdihuje duh zaupanja, poguma in odločnosti, ki so bili lastni prvim ameriškim kolonizatorjem.

Varren Austin je nedavno izjavil: »Združeni narodi so že dosegli čudovite napredke, res je pa, da ne nagle. Toda potrebni so čas, potrpežljivost in dobra volja za preučevanje problemov ostalih pridruženih držav. To, kar se zdaj mogoče zdi izgubljeni čas, ne bo s potekom časa imelo nobene važnosti.«

»Zdaj smo šele na začetku, je dejal. Če hočemo izvesti velike stvari, moramo imeti naš pogled bolj usmerjen na cilj kakor pa na to, za kar se mi borimo, da bi moglo priti vmes ter ovirati dosego tega cilja.«

Zločin rododomora

»New York Times« piše pod naslovom »Zločin rododomora«, v katerem poudarja, da je treba smatrati rodomor za mednarodni zločin in v katerem piše med drugim: »Rodomor — to besedo je skoval slavn poljski učenjak in svetovalec na razpravi v Nürnbergu, profesor Rafael Lenkin, da z njo označi uničenje narodnih, rasnih ali verskih jeder — je zločin, s katerim se mora nedvomno baviti listina

Prekinitev konverzije šterlingov v dolarje

»Times« piše: »Prekinitev konverzije šterlingov v dolarje je prvi sad washingtonskih razgovorov. Samo po sebi to ni politično dejanje, marveč priznanje prevladajočih dogodkov.« »Times« nadaljuje: »Pričela se je neke vrste svetovna gospodarska konferenca, ki sicer ni v načrtu in je raztresena po vseh kontinentih. Njena naloga je rešiti svet pred depresijo. Separatni washingtonski razgovori o britanskih dolarskih obveznostih in poruskem premogu, pariški razgovori o evropskem gospodarskem sodelovanju in o Marshallovem načrtu, bodoča londonska konferenca treh vellesil o nemški industriji — vsi ti razgovori imajo en sam preprost in skupen smoter: rešiti Evropo pred pomanjkanjem. To pomanjkanje sega preko Evrope in se dotika celo Združenih držav. Trgovina, zaposlitev in življenjski standart so po vsem svetu postali ogroženi prav v trenutku, ko smo imeli najlepše upe v obnovu.«

»Times« nadaljuje: »Gre za svetovno krizo. Ta kriza se pojavlja v padcu proizvodnje v mnogih državah, kar je posledica

Združenih narodov. Če ima listina, ki zatrjuje vero v temeljne človečanske pravice, v dostojanstvo in veljavo človečanske osebnosti, kak pomen, moramo rododomor končno veljavno imeti za mednarodni zločin. Za mnoge Američane je rododomor kot tudi streljanje in vojne že utonil v neki vrsti meglene zgodovine. Za Evropejce pa so njegove strašne posledice še preveč vidne: skupni grobovi milijonov umorjenih iz preje po Nemčiji zasedenih dežel, mršavi obrazi sistematično sestradanih otrok, sterilizirani možje in žene, uničeni muzeji in narodni zakladi. Sedaj se nudi Združenim narodom prilika, da dokažejo svetu svoj namen, potrditi svoje spoštovanje do vrednosti človeške osebnosti vseh človeških bitij. Gospodarski in socialni svet je sedaj končal proučevanje mednarodne pogodbe, katero je uredil s sodelovanjem prof. Lenkina, ki označuje rododomor za »zločinsko dejanje«, ki pooblašča Združene narode k posredovanju, da ga preprečijo in ustanovijo mednarodno sodišče za postopek proti zločinom.

Povabili so razne vlade, da pojasnijo svoje tozadevno stališče. Največje važnosti je, da ne bo zadržkov proti temu, da predložijo pogodbo neposrednemu proučevanju Glavne skupščine, ki se bo sestala v nekaj tednih.

Predsednik Truman je že odobril to načelo in bodo ameriški delegati predvidoma vztrajali na tem, da se ta pogodba nujno odobri.

Od soglasne in hitre odobritve pogodbe o rododomoru zavisi ugled Združenih narodov, če se gleda nanj kot na silo, ki ima za cilj dobrobit človeštva.«

VZROKI ZA ODPOKLIC AMERISKEGA ZASTOPNIKA

Ameriško zunanje ministrstvo je objavilo vzroke, zaradi katerih je bil odpoklican ameriški zastopnik pri komisiji za avstrijsko mirovno pogodbo Joseph M. Dodge. Gospod Dodge je sam podal izjavo, v kateri pojasnjuje svoj odhod, tik preden je odpotoval z Dunaja dne 18. avgusta t. l. Dejal je:

»Želim obvestiti komisijo, da mi je moja vlada naročila, naj se takoj vrnem v Washington, da se udeležim posvetovanj o nadaljnjem delu avstrijske komisije. Moja vlada je globoko zaskrbljena zaradi razmer v zvezi z delom komisije:

1. zaradi sovjetskega stališča pri določanju takozvane nemške imovine v Avstriji.

2. zaradi splošnega sovjetskega zadržanja pri delu komisije, kot določeno s sporazumom zunanjih ministrov od 24. aprila.

3. zaradi sovjetskega vztrajanja na reparacijah, ki naj jih plača Avstrija.

Dodajam, da moja odsotnost ne bo motila nadaljnjih sestankov komisije, ker bo ostal v komisiji moj namestnik.«

TRETJA STRANKA V ZDRUŽENIH DRŽAVAH

V Los Angelesu so ustanovili v nedeljo popoldne v prisotnosti 300 zastopnikov delavstva tretjo politično stranko, ki bo podpirala Henrija Wallace-a pri prihodnjih volitvah predsednika Združenih držav. Nova stranka je dobila ime »Neodvisna napredna stranka Kalifornije«. Istočasno so ustanovili tudi odbor stranke za celotno ozemlje Združenih držav. Prva naloga te stranke bo sedaj v glavnem v tem, da zbere 350.000 glasov zase, ker je to število potrebno za obstoj oziroma dovoljenje za obstoj s strani vlade.

Nova stranka bo nadaljevala boj v duhu Roosewelta in se potegovala za mir, pravice delavstva in enakopravnost, ter pobijala brezposelnost, nadzorstvo monopolov in politiko cen.

MAJHNE ZALOGE ŽITA V IZVOZNIH DRŽAVAH

Na podlagi poročil trgov zunanjega oddelka ameriškega ministrstva za poljedelstvo cenijo zaloge žita v 4 velikih izvoznih državah in sicer USA, Kanadi, Avstraliji in Argentini pred pričetkom nove letine na samo 379 milijonov bušljev. To pomeni najmanjšo zalogo od leta 1938. Izvoz ameriškega žita letos ne bo prekoračil 400 milijonov bušljev. Doslej so računalni z izvozom od 450 do 500 milijonov bušljev (1 bušel = pribl. 36 litrov.)

PRVI MEDNARODNI KONGRES SVETOVNIH FEDERALISTOV

V Montreuxu se je začel prvi menarodni kongres svetovnih federalistov. Otvoritvene govore sta imela začasni predsednik Max Habicht in britanski poslanec Henry Usborne.

Konference se udeležuje 400 delegatov iz 20 držav, med katerimi tudi iz Združenih držav. Na konferenci preučujejo ustanovitev mednarodne ustanove, ki bi strnila razna državna gibanja za svetovno federacijo.

Sovjetska zveza ni udeležena na konferenci.

Razpravljali so o možnosti zakonite oblike za gibanje in o načrtih za bodočo delovanje ter za zbiranje denarnih sredstev.

Prebrali so poslanice dr. Alberta Einsteina britanskega zunanjega ministra Ernesta Bevina in italijanskega zunanjega ministra grofa Carla Sforze.

Belgijski odposlanec je predložil Varnostnemu svetu predlog, naj prepustijo odločitev glede upravičenosti posega Združenih narodov v holandsko-indonezijski spor mednarodnemu sodišču. Sovjetski odposlanec se s tem predlogom ni strinjal.

O položaju v Indoneziji

Naglo poslabševanje položaja na Javi, odkar je bilo izdano povelje za prenehanje sovražnosti, je v glavnem posledica prepričanja indonezijskih gverilcev, da se jim ni več treba bati nizozemskega vojaškega nastopa. Nujno je potrebna zunanja intervencija za preprečitev represalij proti Kitajcem in Indonezijcem, ki so pozdravili nizozemsko vojsko. Republikanska vlada je prosila Varnostni svet naj imenuje dve komisiji, eno za nadziranje prekinitve sovražnosti drugo pa za formalno arbitražo med Indonezijci in Nizozemci. Nizozemci so sicer pripravljeni sprejeti posredovanje vlesil, so pa proti formalni arbitraži v sporu, ki je po njihovem mnenju zgolj njihova notranja zadeva. Zaupanje nizozemskega ljudstva v pravičnost svojih zahtev proti obstoječi vladni klimi v Jogiskartu bo vsekakor dovedlo do tega, da bo sprejelo neke vrste nepristanjsko preiskavo o celotnem položaju na Javi in Sumatri, katero je Varnostni svet pripravljen in voljan omogočiti.

Pravične cene

Borba za pravične cene je stara pravda kmečkega stanu od davnih časov do današnjih dni. Kaj razumemo pod izrazom — pravične cene?

To vprašanje je pa na prvi pogled videti dokaj preprosto in enostavno. Če se pa vanj temeljiteje poglobimo, bomo spoznali, da temu ni tako. Je mnogo bolj zamotano in kočljivo, kakor se marsikomu zdi. Poskusimo na to vprašanje o pravičnih cenah kar mogoče stvarno in nepristransko odgovoriti! Stvaren in nepristranski pa bo odgovor le tedaj, če bo popolnoma pravičen. Za pravičnost gre, za tako pravičnost, ki tudi trdo in težko kmečko delo vrednoti z istim merilom, ki velja za vsako drugo ročno storjeno delo.

Kaj pa naj bo pravično merilo za storjeno delo? Pravičen odgovor je mogoče le en sam in sicer tisti, ki ima za osnovo delo samo. Delo se od dela zelo razlikuje. Vpoštevat mora pri kvalifikaciji dela (ocenjevanju po vrednosti) najprvo višino oz. množino duševnih in telesnih sil, ki jih človek pri razumnem in časovnim pridobitvam ustrezajočemu delu mora potrošiti za njega izvršitev. V tem oziru kmečko delo brez dvoma lahko prištevamo med ona dela, ki do najvišje mere izčrpavajo človekove sile. Predvsem telesne! Kmečka opravila so tudi pri moderni tehniki (s stroji in sodobnim uporabljanjem pogonskih sredstev — električne sile in bencina) slej ko prej telesno zelo naporna. Pri tem je namreč treba pomisliti, da tehniški stroji še vse bolj olajšuje delo po tovarnah in obrtnih delavnicah. Tehnični napredek v kmetijski produkciji gotovo ni na prvem mestu, preje je na zadnjem. In to iz enostavnega razloga, ker ravno dela v kmetijstvu stavijo tehničnemu napredku največje ovire na pot. Najprej najrazličnejša dela sama na sebi, ki jih je toliko in toliko raznovrstnih kakor v nobeni drugi pridobitni gospodarski panogi ne. Potlej pa tudi razmere v posestnih prilikah, ki otežujejo obširno uporabo strojnega dela na široko.

Na drugi strani pa kmečko delo zahteva izredno mnogo duševnih sil. Trditve se bo nemara zdela temu ali onemu pretirana. Pa v resnici ni! Povsem upravičeno se sme trditi, da stavlja pravilno sodobno kmetovanje znatno večje zahtevke na človekove umske zmožnosti kakor povprečno obrtno ali tovarniško delo. Slednje se je po ogromni razčlenitvi (specifikaciji) tako zožilo in poenostavilo, da mirno lahko govorimo o dosledni strokovni izurjenosti (specializaciji). Posameznik izdeluje le delček končnega proizvoda (n. pr. na »tekočem traku«) in se v svoji stroki tako izuri, da mu vse postane čisto samohotno (mehanično) opravilo. Duševne sile so skoraj čisto izklopljene.

Nič takega ni pri kmečkem delu! Tu je vedno treba pameti, zlasti še zato, ker ni isto delo dvakrat povsem enako. Problem kmečkega dela je sam po sebi tako važen in zanimiv, da bi ga bilo treba obširneje in temeljiteje obdelati. Mi se ga samo dotaknemo, ko v zvezi z blagovnim združništvom sedaj razpravljamo o cenah. Morda bo kdaj pozneje prilika, da o značaj kmečkega dela in o njegovi vrednosti zapišemo še kaj več!

Nobenega dvoma namreč ne more biti, da je kmečko delo po svojem socialnem značaju eno najvažnejših del. Saj iz njega izvirajo dobrine, ki jih človeštvo najbolj nujno potrebuje za telesni obstoj in razvoj. To vidimo še prav posebno jasno baš v sedanjih časih. Vse drugo se še nekako more pogrešiti, vsaj za nekaj časa — vsakdanji kruh se ne more — niti za par dni ne! Zato Kristus v očenašu ni učil prositi za nobeno drugo stvarno (materialno) dobrino kot samo za vsakdanji kruh. In ta kruh izvira iz kmečkega dela.

Po vseh treh platih: telesni napor, duševna izraba sil in vrednost iz dela pridobljenih dobrin, je kmečko delo vredno vsaj takega plačila, kakor ga ima ročno delo po tovarnah in obrtnih delavnicah.

Če bi k'vsemu temu dodali še druge činitelje (n. pr. potrebo in izrabo kapitala in njega primerno obrestovanje itd.), bi se trditve o plačilu kmečkega dela sorazmerno z delom kvalificiranega delavca v obrtnem obratu ne spremenila.

Iz vsega dosedaj povedanega bi smiselno sledil zaključek, da bi že odškodnina za pridno delo kmečkega očeta-gospodarja s tega morala nekako zadostovati za dostojno vzdrževanje večidel številne družine. Tak zahtevek je upravičen z ozirom na načelo o družinskih plačah pri industrijskem delavstvu. Brezpogojno pa moramo po načelu pravičnosti zahtevati, da pridno delo cele družine zasluži tako plačilo, da more družina stanu primer- no živeti.

Da na naši kmetiji ne dela od jutra do večera le oče, marveč nič manj pridno mati-gospodinja in vsi otroci, ki so le količ- kaj že zmožni za kakršnokoli delo, je splošno znano.

Po zemeljski obli

MADŽARSKA

Pri volitvah, ki bodo prihodnje nedeljo na Madžarskem, bo oddalo nad 5 milijonov Madžarov svoje glasove. V ta namen so preuredili okoli desetisoč šol, javnih zgradb in trgovin v volilne prostore. Oddajanje glasov bodo nadzorovali takozvani zaupniki desetih strank, ki kandidirajo, in se to ne bo v bistvu razlikovalo od prejšnjih volitev. Volilne komisije delajo noč in dan ter pregledujejo volilne liste in urejajo ugovore. Opazovalci menijo, da bodo volitve izvedli v redu. Voditelji levičarskih strank so to tudi obljubili. Na noto britanskega in ameriškega zastopnika glede odvzema volilne pravice skoro enemu milijonu Madžarov, so dali odgovor. V tem so sprožili tudi vprašanje, kako je bilo mogoče priti v kratkem času med izdelavo volilnih listin in protestom do tega števila. Istočasno je zavrnila madžarska vlada obtožnico glede vmešavanja policije in komunističnega ustrahovanja. Od volitev so izlučili petstotisoč oseb, med njimi 170 tisoč Švabov, katere bodo izgnali v Nemčijo. Ostali so zaradi protidemokratskega mišljenja izgubili volilno pravico.

EKVADOR

Pod vodstvom ministra za obrambo sta vojska in policija v državi Ekvador prevzeli z vstajo državno oblast. Tako poročajo neuradna časopisna poročila. Dosedanji ministrski predsednik je odstopil in namerava zapustiti državo. Njegovo vladbo bo prevzel vojaški režim pod vodstvom obrambnega ministra.

PALESTINA

Londonski radio poroča, da so židovski teroristi v Palestini pozvali včeraj žide po vsem svetu, naj bojkotirajo britansko blago in napovejo Veliki Britaniji totalno vojno. Židovski narodni svet v Palestini je pozval vse žide, naj se danes postijo iz protesta zaradi transporta 4500 židov v Nemčijo. Ti židje so hoteli nezakonito potovati v Palestino.

Varnostni položaj v Palestini je postal še bolj zapleten zaradi nedavnih pospešenih židovskih napadov na Arabce ter arabskih napadov na žide. Naloga britanskih čet je, da ohranijo red in zakonitost ter da preprečujejo nasilje brez ozira na to, ali pride z židovske ali z arabske strani.

Ti izgredi, ki jih v Londonu globoko obžalujejo, kažejo, kako nezavidljiv položaj ima britanska vlada. Britanske sile so primorane nastopati kot odbijač med Arabci in židi, katerih nasprotstvo je resnično jedro palestinskega vprašanja.

ARGENTINA

Argentinski predsednik Peron je opozoril v svojem najpomembnejšem govoru zadnjega časa argentinsko delavstvo, da bo treba znižati mezde, če se proizvodnja ne bo zvišala. Podobno opozorilo je izrekel tudi podjetnikom, ki bodo obsojeni na denarno globo, če bodo namenoma ovirali zvišanje proizvodnje. Taka opozorila so podjetniki že večkrat sprejeli, vendar pa se je zgodilo prvič, da je zagrozil Peron, katerega podpira delavstvo, tudi delavcem z znižanjem mezd.

SOVJETSKA ZVEZA

Predstavniki velike ruske pravoslavne cerkve metropolit Benjamin je nedavno izjavil, da Sovjetska zveza ni pozabila podpor, ki jih je dala Amerika, ter da želi ona sodelovati z Združenimi državami.

Ko je govoril v ruščini na nekem verskem sestanku, je dejal: »Rusi živijo s ču-

Kakšno je pa v rednih razmerah dejansko stanje glede primerne odškodnine za delo cele kmečke družine, ne bomo na dolgo in široko razlagali. Ni dvoma, da povprečno daleč zaostaja za odškodnino industrijskega delavca.

Kje je vzrok, da je kmečko delo sorazmerno najslabše plačano (v rednih razmerah, seveda!)?

Vzrok so nepravilne cene za kmetijske pridelke. Zakaj v njih se zrcali del odškodnine za storjeno delo — drugi del je pa izražen v pridelano živežu in drugih za življenje koristnih pridelkih in izdelkih (n. pr. volna, predivo itd.), ki jih družina porabi zase. Cene kmetijskim pridelkom pa niso pravične v pravem razmerju s cenami potreščin, ki jih hiša in družina mora kupovati.

V nesorazmerju med cenami za kmetijske pridelke (vševši seveda živino!) in med cenami za gospodarske in gospodinjinske potreščine na kmečki domačiji leži jedro krize kmečkega stanja. Odpravite to krivično nesorazmerje in kmet bo v glavnem trden in zadovoljen!

stvom ljubezni ne le do samih sebe, temveč tudi do vseh ostalih.«

»Dve stvari sta, o katerih sta ruska cerkev in Združene države soglasni,« je dodal, »in ti sta, da je sveto pismo božja beseda ter da človek ne more živeti sam.«

ROMUNIJA

Ob tretji obletnici vstaje Rumunije proti Nemcem je rumunski parlament soglasno ratificiral mirovno pogodbo. Zunanji minister Tatarescu je ob tej priliki izjavil, da je Rumuniji nemogoče izpolniti določene gospodarske točke te pogodbe. Vlada bo zaradi tega pozvala zmagovite narode, naj na teh točkah ne vztrajajo. V okviru mirovne pogodbe bo Rumuniji mogoče, zagotoviti si varnost in urediti svojo zunanjo politiko, ki je v znaku iskrenega prijateljstva s Sovjetsko zvezo in brez katere si je mednarodni red svetovnega miru nemogoče predstavljati. Tatarescu je ob koncu še izjavil, da zdaj Rumunija upa, da jo bodo sprejeli med Združene narode.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Komisar statističnega urada delovnega ministrstva Ewan Clague je danes objavil, da ima zaposlitev trenutno 60 milijonov oseb in da ni nobenih znakov, da bi se ta številka mogla zmanjšati. Ko je prikazal položaj delovne sile v Združenih državah, je Clague tudi dejal, da je pet oseb na vsakih sto nepoljedelskih delavcev, kar odgovarja približno 2 milijonom oseb, neposredno ali posredno zaposlenih v proizvodnji za izvoz.

Clague je poleg tega dejal, da bi padeč v proizvodnji, ki je namenjena za izvoz, mogel povzročiti brezposelnost, toda da bi povečanje povpraševanja notranjega tržišča zaposlilo brezposelne delavce.

Zadnje uradno ljudsko štetje v Združenih državah je pokazalo, da je ameriško prebivalstvo doseglo 141.228.693 oseb, kar pomeni povečanje za okoli 9.160.000 od leta 1940.

VELIKA BRITANIJA

Zdaj so objavili načrte za povečanje poljedelske proizvodnje, ki so dozorevali že mnogo mesecev. Ti načrti tvorijo prvi del vladnega načrta, ki hoče prilagoditi britansko gospodarstvo gospodarskim zahtevam vojne dobe. Ko je v preteklem februarju prišlo do krize goriva, je lordska zbornica odločila, vlada pa je v načelu soglašala, da je »zaradi hitrega izčrpavanja dolarskega posojila in zaradi velikega sedanjega in predvidenega neravnovesja v plačilni bilanci postalo nujno potrebno, da se uvedejo ukrepi za pomoč poljedelcem, da bi povečali domačo proizvodnjo živil. Razen tega je postalo potrebno izpremeniti poljedelski načrt tako, da bi proizvedli čim večjo možno količino živine in ostalih živil z namenom, da bi prihranili najmanj za sto milijonov funtov šterlingov tuje valute za nakup potrebnih surovin za industrije.

To je ravno tisto, kar bodo zdaj izvedli. Nova proizvodjalna raven, ki jo nameravajo doseči v dobi štirih ali petih let, predstavlja 50% povišanje v primeru s predvojno dobo ter 15% povišanje nadviška, ki so ga dosegli v vojni in končno 20% povišanje nad višino lanskega leta.

Na ta način bodo zelo presegli vse tisto, kar je bilo doseženo v preteklosti. Vlada upa, da bodo presežene tudi zgoraj omenjene ravni ter da bo tudi mogoče skrajšati čas, ki je potreben za njih doseg.

Voditelji britanskih jeklarskih delavcev so ponovili svojo zahtevo po podržavljenju industrije jekla. V tem vprašanju je med sedanjo krizo prišlo v angleški vladi do razdora. Izvršni odbor kovinarskih sindi-

Toda — kdo bo to krivico odpravil?

To je ravno vprašanje! Ali mislite, da imajo interes na tem mestni ljudje, obrtniki, delavci po tovarnah in kmetu odtujeno izobraženstvo? Narobe. Vsi ti krogi to krivično nesorazmerje vsaj mirno trpijo, če si ga naravnost ne želijo. Kajti oni imajo od njega gospodarsko korist. Oblast? V rednih razmerah in v svobodni trgovini oblast ne more odločilnega koraka napraviti v gibanju cen. Tu je več ali manj vsemogočen vladar: ponudba in povpraševanje — proizvodnja in potrošnja.

Tu notri je treba kmetovega posega, namreč v proizvodnjo in potrošnjo, v ponudbo in povpraševanje. Pravim: kmetovega! Kmeti čevlji žuli, zato si mora sam popraviti obutev: kmetu pritisakajo krivične cene, zato mora sam poseči v gibanje cen. Le na ta način je upati, da bo mogel doseči pravične cene za svoje pridelke in torej za svoje delo. Med glavnimi sredstvi za doseg pravičnih cen so kmetijske blagovne zadruge. Ali ni torej vredno delati zanje?

katov je naslovil na ministrskega predsednika Attleeja resolucijo, v kateri v ostrih besedah poudarja, da bodo sindikati vztrajali na svoji zahtevi po takojšnjem podržavljenju železarske in jeklarske industrije.

Harold Wilson, angleški državni tajnik za prekomorsko trgovino, je na zaključni seji pripravljalnega odbora trgovinske konference UNO izjavil, da bo Velika Britanija okrepila gospodarsko sodelovanje z državami britanskega imperija, kar je bilo razvidno že iz neke poslanice državam udeleženkam konference in bo na ta način storjen nadaljnji korak k okrepljeni gospodarskih odnošajev med posameznimi državami.

JUGOSLAVIJA

Prezidij jugoslovanske narodne skupščine je ratificiral mirovne pogodbe z Bolgarijo, Madžarsko in Italijo.

ČESKOSLOVAŠKA

Českoslovaška je med onimi redkimi državami sveta, ki ima točen in jasn statistični pregled industrijske proizvodnje, ki omogoča kontrolo izvajanja dveletnega gospodarskega načrta in istočasno dovoljuje primerjavanje s proizvodnjo predvojnih let. Pri primerjavanju današnje industrijske proizvodnje z letom 1937, ki je bilo najlepše v predvojni konjunkturi, vidimo, da je v mesecu juniju 1947. dosegla českoslovaška industrija že 90% predvojne proizvodnje. Kako je pa napredovala konsolidacija in obnova českoslovaške industrije, je najlepše razvidno iz podatkov, kolika je bila proizvodnja v primerjavi z letom 1937. V mesecu septembru 1945. je delala českoslovaška industrija z 50%, v maju 1946. z 70%, v januarju 1947. z 85% in v juniju pa že z 90%.

Ta statistični pregled omogoča tudi ocene izpolnitve dveletnega gospodarskega načrta, katerega naloga je, da doseže 110% predvojne industrijske proizvodnje. To pomeni, da je potrebno povečati v toku 18 mesecev proizvodnjo za novih 20%, kar je z ozirom na čas, ki ga daje na razpolago dveletni gospodarski načrt, zelo lahko dosegljivo.

S stalno večjo storilnostjo českoslovaške industrije se pa tudi večja življenska raven delovnega ljudstva in že danes realna vrednost mezd in plač večine delovnega ljudstva presega raven iz leta 1937.

Zanimivo je tudi primerjati storilnost českoslovaške industrije s povojno storilnostjo v nekaterih ostalih državah. Če vzamemo za osnovo leto 1937 in ga označimo z indeksom 100, je bila storilnost industrije začetkom 1947 v Holandiji 86%, v Franciji 83%, v Belgiji 84%, v Italiji 53%, v angleški oblasti Nemčije 30%, v ameriški oblasti Nemčije 35%, na Norveškem 109%, na Švedskem 109%, na Danskem 105%, na Finskem 71%, v Bolgariji 119% in na Poljskem 98%.

ITALIJA

Zastopnik ameriškega zunanjega ministrstva je zanikal poročila iz Italije, ki trdijo, da so nameravali Američani odpoklicati svoje čete in da so potem ta načrt naenkrat izpremenili, ker Sovjeti niso ratificirali mirovne pogodbe z Italijo. Zastopnik ameriškega zunanjega ministrstva je poudaril, da so Američani vedno nameravali ostati v Italiji še 90 dni potem, ko bi mirovno pogodbo ratificirale U.S.A., Velika Britanija, Francija in Sovjetska zveza. Zastopnik zunanjega ministrstva je nadalje naglasil, da mirovna pogodba ne more stopiti v veljavo, dokler ne bo te pogodbe ratificirala tudi Sovjetska zveza. Zato ni ničesar novega poročati v zvezi z ameriški četami v Italiji.

Govornik italijanskega zunanjega ministrstva je v terek označil govorice o sklenitvi italijansko-grško-turškega sredozemskega bloka kot čisto izmišljotino. Potovanje zunanjega ministra grofa Sforze v Ate- ne je namreč le izraz italijanskih teženj po obnovi diplomatskih in gospodarskih odnošajev z Grčijo.

Ameriške zasedbene čete v Italiji bodo prejele dodatno zimsko opremo in obleko ter verjetno še delj časa ostale v deželi. Čete, ki bi prvotno morale tekom tega poletja biti odpoklicane, ostanejo zdaj za nedoločen čas v Italiji.

Drobne novice

Madžarski notranji minister je sporočil, da je zapustil Madžarsko opozicijski voditelj Sulyok. Sulyok je ustanovil na Madžarskem svobodno stranko. V svetu je postal znan s svojo kritiko vladne politike.

Moskovski časopis Izvestja poroča, da je letina kolhozov v Sibiriji letos veliko bolj- ša, kakor je bila lansko leto. Tudi v Ukrajini je letina izredno zadovoljliva. Pospravili so že 91 odstotkov letine, ki je skoro za sto odstotov večja kakor lanska.

OB ŽETVI

Kdor preživlja med mestnimi zidovi te vroče poletne dni, malo ve, kako je sredi polja. Kako s skrbjo čaka kmet mirnega dežja, kako mu srce trepetja pred bližajočo se točo. Nič ne vemo, kako žito zori in kako se klasje upogiba. In vendar je tak čas najprijetnejši in najlepši, če kaže letina dobro.

Slovenska zemlja je rodovitna. Na Koroškem, Gorenjskem, Štajerskem in Notranjskem so velika polja. Tam ni zemlja tako skopa kot na Krasu. In še na Krasu se kar naenkrat sredi kamenja odpre pred nami polje, ko se bližamo Tomaju ali Dutovljam ali pa Sežani.

Dozorela je že pšenica na polju. Pomudimo se za trenutek pri veselih žančicah in jim pomagajmo pri delu. Veseli bomo in marsikaj novega bomo slišali.

Na Notranjskem so svoje dni stare ženice zjutraj pred žetvijo molile tole staro molitev: »O, ti sveto rumeno sonce, obsijaj vse, obsijaj tudi mojo ubogo dušo in telo! Prišli so trije peharčki: v prvem Bog Oče, v drugem Bog Sin, v tretjem Bog Sveti Duh. Prebivajte v vseh teh kakor tudi mi prebivamo. Dobro jutro, voda, jutranja moja rosa! Izpod božje rane dol so pritekli trije peharčki: eden poln zlata, drugi poln srebra, tretji same božje ljubezni. O, usmilite se nesrečnih vernih duš, ki po goščah in puščavah trpe žejo in lakoto!« To molitev so molile še doma v čumnati.

Na večjih posestvih mora biti zlasti pri žetvi rži in pšenice dokaj žančic. Ze o prvem hladu so na njivi. Z njimi je tudi gospodar in nekaj drugih moških, da jim snope vežejo, srpe brusijo in snopje v razstave stavijo. Tudi nekaj fantičev in dekličev mora k žetvi, da snope nosijo v redi. Vsaka žančica pred začetkom žetve najprej s srpom naredi križ in vzdihne: »Bog pomagaj pa sveti križ božji!« in se pogumno loti dela. V Prekmurju pa tudi po Ptujskem polju kako žitarice, tako pšenico, zlasti pa v jeseni ajdo, moški kosijo, ženske pa v snope vežejo in stavijo, v »križe«. V vsako razstavo ali »križ« je treba dati 12 snopov, na vrh pa še »klobuk« ali »deda«, da varuje klasje. Dvanajest razstav ali križev šteje »kopo«.

Kmetje se postavljajo, če nažanjejo, recimo 60, 70, 80 kop rži pa kakih 100 kop pšenice. Na Koroškem devajo snove na tako imenovane »ostrvi« (droge s klini). Pod prvo ostrvo položijo prej križec blagoslovljenega lesa. Z žančicami, zlasti tako imenovanimi »ofravami«, t. j. tistimi, ki prebivajo v kmetovi »koči«, ali tudi drugimi, ki jim je kmet prepustil nekaj ogonov zemlje v »štant« (najem) za krompir in koruzo, pridejo na njivo tudi otroci, da pobirajo klasje, ki se lomi s suhih stebel. Tudi stare ženske siroto se pridnimi rokami skrbno zbirajo klasje v vreče kjer koli po polju, najrajši takoj za žančicami, saj dobri očetje gospodarji in »smilečne« (usmiljene) gospodinje to radi dovoljujejo. Pa tudi ob južinah, ki so ob žetvi vselej kaj obilne, gospodinje otrokom in sirotim ba-

bicam rađe odrinejo velik kos prhke pšenične sirove pogače, še košček mesa ali klobase je večkrat navrh. V nekaterih krajih imajo za malo južino »gubanice«, ki so večkrat kar štirih vrst: jabolčna ali makova ali zdrobova ali celo orehova. Ta velja za najboljšo. Vsakdo je dobi le po en sam kos, medtem ko drugih po tri. Hvaležni so pobirači klasja gospodarjem in gospodinjam in jim želijo obilnega božjega blagoslova tudi za prihodnje leto. Prav iz dobrega razmerja med žančicami in pobirači je nastala lepa narodna pesem, ki jo pojo po Murškem polju in se glasi:

Marija šla je sred' poljá,
pšeničnih klasov brat je šla.

»O blagor vam žančicam vsem,
za vami klasje brati smem!«

Marija klasje zbiralala
nič se ni ozirala.

Nevihta strašno pridrvi,
»Gorje mi!« polje zaječi.

Marija roko vzdignila,
nevihta se razšvignila.

Oj trikrat blagor ti, poljé,
kjer dobri žanjejo ljudje!

Ob žetvi je na njivi ves dan živahno. Zorano zjutraj začno žančice, zlasti če so med njimi izvečine dekle, s primerno versko pa tudi posvetno pesmijo. Ob pesmi jim gre določilo zelo hitro izpod rok. Hitro mahajo s srpi, spretno iz žitnih bilk delajo vezi za snop in nanje kar s srpom mečejo kupe naštetega latovja. Vezachi in nosachi, katerih po eden pride na štiri žančice, jih

komaj dohajajo. Veliko je veselje, ko najdejo kako prepelečje gnezdo z jajci ali jim celo mladit pod nosom sirdijo iz gnezda. Marsikaj si vedo žančice povedati. Brusač in sestavljači jim vedno sproti prinašajo kakšne smešne na račun te ali one, pa mu ženske ne ostanejo dolžne. Vsakdo, ki pride mimo žančev, jih lepo pozdravi in vošči: »Bog daj srečo dobro!« Odgovorijo mu: »Bog daj!« ali »Bog te usliši!« Seveda jim pove tudi kako šaljivo, da je kaj smeha ali zabave, ali mu pa tudi navihani žančici kako zagodejo.

Proti večeru, ko ponehuje vročina, med žančicami spet oživi pesem. Posebno veselo je tisti dan, ko zaključujejo žetev bodisi rži ali pšenice. Na Murškem polju narede po končani žetvi žančice iz maka in drugih poljskih rož šopke, iz žitnega klasja pa spletoje venec. V Prekmurju v venec pšeničnega klasja vpletejo dekleta tudi modriš, kokalj in mak. Ta venec, »dožnjak« imenovan, dobi na klobuk, da ga bo ponesel na gospodarjev dom, tisti »žnjec« (kosec), ki je bil vse dni prvi, najbolj priden, zmeraj spredaj. Ko mu dekleta posadijo na glavo, ga resnobno in ponosno sprejme. Zaključí žetev s posebno molitvijo, zahvalo Bogu, ki je dal dobro letino. Nato seže po »pitri« in krepko potegne iz nje, nakar dá piti še drugim »žnjecem«, da se posoda izprazni. Sedaj vsi žančici stopijo v spreved ter takozvani dožnjek iz silja in poljskih rožic nesejo domov ali z glasnim »juckanjem« (vriskanjem), kot na Ravenskem, ali pa z radostno pesmijo, ki se ponekod v Prekmurju glasi:

Zdaj smo poželi,
bodimo veseli,
dožnjek zlati,
puni vlati
nesemo domov.

Dajmo falo najpre
Bogi vsemogočnemi,

naj on vse zadovolji
gospodari našemi!

Puno gumlo silja,
parme pune pa slame,
pune škrinje,
pune lađe
zrnja na vrhé!

Slovesno nesejo dožnjek proti domu. Ponekod, n. pr. na Murškem polju, tedaj ko pridejo k hramu, začno peti pesem »Bog, blagoslovi vašo hišo!« Tudi moški pomagajo pri petju. Nato tri žančice stopijo naprej pred gospodinjo in ji položijo venec klasja na glavo in zapojejo:

Prišel k nam je čas in glas:
Jezus in Marija sta pri nas!
Bog je dal neba rosico,
dal zemlje pšenico.

Marija žito žela,
žito žela, skrbno žela,
pšenico je dožela.

Tri je vence splela:
prvega je splela
z žita in pšenice;
drugega je splela
z vinove lozice;
tretjega je splela
z zdravja in veselja,
z mira božjega.

Meni ga je dala,
jaz pa sem ga dala
naši gospodinji.

Gospodinja da roko in se zahvali: »Bog vam plati vsem skupaj!« Nato vsem postreže s pogačami in vinom. Venec na glavi si vzame in ga obesi na križ v kotu.

V Prekmurju gospodar in gospodinja, čim zaslišita, da »žnjeci« že neso domov dožnjek, brž pripravita pijačo in gostijo. S steklenico v roki jih pričakata na pragu in jih prijazno sprejmeta. Prvi »žnjec« z dožnjekom na klobuku ju pozdravi in jima sporoči, da je žetev končana. Gospodar in gospodinja odzdravita: »Falen bodi Jezus Kristus«, se »žnjecem« zahvalita, da so žetev tako hitro opravili, in jih povabita na gostijo.

Na Ravenskem »žnjeci« dožnjek izročijo v roke hišnemu gospodarju. Ta ga nese v hišo in ga iz nje prej ne odstrani, dokler se ne približa nova žetev. Tisti, ki dožnjek prinese, dobi od gospodarja »pint« (liter in pol) vina.

V Ritkarovcih je dožnjek nekaj svet venec v hiši. Na sveti post pred božičem dobe iz njega zrnja kokoši.

Tako je praznovanje dožetkov na Murškem polju in v Prekmurju. Razstave ali »križi« še nekaj dni ostanejo zunaj, da se snopje posuši, potem pa brž ponj in z njim na skedenj. V Savinjski dolini n. pr. v Dobrni, imajo navado, da vsi v vasi žanjejo isti dan. Ko pri enem gospodarju končajo, gredo skupaj domov, vsak žančec k svojemu gospodarju večerjat. Gospodinja nanese na mizo potic, cvrtja, krofov, mesa in klobas, gospodar pa vina. Ob prijetnem razpoloženju si prirede tudi razne ljudske igre. Tako grede »rihtarja bit«, »duše vagat«, »sosedo preganjat« in podobno. »Likof« je vedno zelo vesel in zabaven.

Iz mednarodnega slovarja

Mednarodna poštna zveza je mednarodna ustanova za sodelovanje poštne službe vseh dežel. Osnovani so jo leta 1874. v Bernu (Švica). Poštni kongresi se vrše v rednih presledkih.

Moskovska pogodba. Konferenca, ki se je vršila decembra 1945 v Moskvi, nam je vsem gotovo še v svežem spominu. Vendar bo morda dobro, če na kratko orisemo bistvene točke. Konferenca so se udeležili zunanji ministri Velike Britanije, Združenih držav in Sovjetske zveze. Zasedanja so trajala 11 dni. Namen konference je bil v glavnem, da poravna nesložnosti z londonske konference, ki je bila v septembru. Končni sklepi moskovske konference so bili: a) postopek za osnutke mirovnih pogodb z bivšimi nemškimi satelitskimi državami. Predno se tak osnutek dovrši, bo predložen konferenci vseh tistih zavezniških držav, ki so bistveno pripomogle k kapitulaciji teh satelitskih držav; b) na mesto pripravljalne komisije za Daljni vzhod naj stopi komisija za Daljni vzhod, ki naj jo sestavljajo: Sovjetska zveza, Velika Brita-

nija, Združene države, Kitajska, Francija, Holandska, Kanada, Avstralija, Nova Zelandija, Indija in Filipini; c) treba je osnovati medzavezniški svet za Japonsko; d) treba je osnovati prehodno demokratično vlado v Koreji; e) zunanji ministri so se sporazumeli glede ujedinjene demokratične Kitajske pod nacionalno vlado; f) trenutna vlada v Romuniji in Bolgariji mora dobiti širšo osnovo s tem, da sta v njej zastopana tudi dva člana drugih demokratičnih strank. Potem bi tudi Velika Britanija in Združene države priznali to vlado. Sovjetska vlada jo je že bila priznala; g) zunanji ministri so priporočili ustanovitev komisije za nadzorstvo nad atomsko energijo v okviru organizacije Združenih narodov.

(Dalje prih.)

V Britaniji so izdelali stratosfersko celico v kateri bo mogoče proizvajati enako toploto in pritisk v kakršni se nahaja letalo pri letu v višini nekaj nad 3000 m. Ta soba tehtja 250 ton, dolga je kakih 30 in široka 18 metrov.

grajskima rodbinama. »Slovan«, ki ga je Tavčar izdal skupno s Hribarjem, je prinašal v letih 1885/86 povest »Ivan Solnce«.

Proti Mahničju in njegovi katoliški stranki je napisal satirično, v marsičem krivično utopijo »4000«. Izdelava je zelo površna, zato se duhovite zamisli razgubijo brez učinka. Odmev tedanjih političnih nasprotij je najti tudi v obsežnem spisu »Izza kongresa« (LZ 1906/08).

Mnogo boljše so njegove slike iz loškega gorovja, ki jih je nazadnje združil v venec »Med gorami«.

Najvišje se je Tavčar dvignil v svojih poslednjih delih: »Cvetju v jeseni« (1917) in »Visoški kroniki« (1919.) V prvem se zlija pisateljeva zaverovanost v rodni košček zemlje s hrepenenjem po preprostem kmečkem življenju in s prikrito bolečino po minuli mladosti. Stara satirična žilica utripne še enkrat v uvodniku, ki daje delu odvisen okvir. Ljubezen med pomeščanjenim odvetnikom in kmečkim dekletom, pravim otrokom narave, zaključuje s tragičnim koncem. Zgodba odkriva tudi prepada, ki je nastal med olikancem in kmečko pristnostjo.

Tavčar je bil velik pripovedniški talent z izredno bogato domišljijo. Politično delo mu ni dovoljevalo, da bi te darove oplemenitil. Zanimarjal je tudi zgradbo zlasti večjih del. Težko delo si je Tavčar naprtil, ko je začel nalagati svoji romantični naravi realistične naloge. In vendar so ravno iz spojitve obeh slogov zrasle njegove najvišje umetnine.

Bližnji Kersnikov rojak, Fran Detela (1850—1926) iz Moravč, je sodeloval pri »Ljubljanskem Zvonu« le prva leta. Bil je profesor na Dunajskem Novem mestu, nato pa ravnatelj novomeške gimnazije.

Znana njegova dela so: »Hudi časi«, »Prihajač«, »Trojka«, »Rodoljubje na deželi«, »Svetloba in senca«, »Vest in zakon«.

Detela se je ukvarjal tudi s pisanjem komedij. Najbolj se je med njimi uveljavila komedija »Učenjak«.

Detela je bil v svojih delih prepričan realist. Vestno je zbiral gradivo in ga zvesto predstavljal. Pažnjo na okolje je pisatelj prinesel kot važno opozorilo našim književnikom iz francoske literature.

Po Levčevem posredovanju sta pričela sodelovati pri »Ljubljanskem Zvonu« Trdina in Mencinger.

*

Janez Trdina je poslal Zvonovemu uredniku kup »Verskih bajk«, ki so bralcem zelo ugajale. V njih je pisatelj predstavil dolensko ljudstvo in njegove lastnosti. Sam pravi: »Med slovenskimi kmeti sem našel mnogo nemarnosti, surovosti in ostarelosti, a tudi obilo narave, poštenja in resnice. Našel sem tudi še nepopačeno domačo kri in neomajano slovenstvo«. — Zdrava načela, ki so bila v ljudstvu že ukoreninjena, je hotel pomnožiti »z idejami napredujočega časa: z rodoljubjem, svobodoljubjem, slovenstvom in s hrepenenjem po prosveti«. To so bile stvari, ki jih je Trdina sam cenil nad vse.

Trdina je do konca svojega življenja ohranil ideje rodu iz leta 1848. Po njih mnenju naj se umetna književnost uči pri narodni in naj kot vse drugo delovanje pomaga prebujati narodno zavest. Slog teh pisateljev se je tako naslonil na ljudski jezik kot nikoli prej niti pozneje.

Trdina je bil po naravi treznega, realističnega značaja, po samovzgoji je postal pravi racionalist z liberalističnimi potezami. Trdinov jezik je izredno lep in je prisilil celo Cankarja k občudovanju. Je čist, nekoliko starinski, vedno sebi zvest in se odlikuje po dolgih stavkih.

*

Janez Mencinger je bil predvsem satirik. Mahničevi nazori so se mu zdeli prenapeti, zato mu je vrnil napad na Gregorčiča, prav tako si je privoščil Koseškega. Zelo dobri sta njegovi deli »Abaddon« in »Moja hoja na Triglav«.

Mencinger je izrazita, izvirna osebnost v našem slovetvu. Že v mladostnih spisih preseneča po realističnem slogu, ki je bil tedaj pri nas silno redek in po snovi; lotil se je prvi opisovanja meščanske družbe.

Njegov plemeniti značaj, miselna narava in harmonična izobrazba so si našli v zvezi z dokaj močno domišljijo čisto novo obliko izraza.

(Dalje prihodnjič.)

Iz našega slavlstva

23.

Kersnik ni gledal na kmeta s tistim očesom kot Jurcič, ki mu je bil kmet kot edini stan slovenskega naroda vseskozi simpatičen v nasprotju s tujim in potujočim uradništvom, gledal ga je objektivno z njegovimi vrli-nami, a tudi z njegovimi napakami, med katerimi je naj-usodnejši pohlep po blagu in zemlji. In prav ta pohlep je glavni motiv Kersnikovih večjih kmečkih povesti. Pohlep zaslepi bogatega Topolovščaka, da zataji testament umirajočega tujca in si pridrži premoženje revne rejenke »Testament«, 1887). Pohlep je tudi vzrok, da Kačon v noveli »Očetov greh« (1894) s prisego zataji svojo nezakonsko hčerko.

Za realistično umetnost Kersnikovo je značilno, kako rad in kako zvesto je slikal v svojih kmečkih povestih realno pokrajino, najrajši bližnjo in daljšo okolico Brda. Da igra v njih tako pogosto važno vlogo rejenka, je ostane-k Stritarjeve romantike.

Kersnik je napisal tudi več humoresk (»Nova železnica«, »Kolesarjeva snubitev«) in več ljudskih povesti za Mohorjevo družbo. Najlepša med njimi je »Znojilčevega Marka božja pot«.

*

Iz te dobe moramo omeniti še Ivana Tavčarja (1851—1923) iz Poljan nad Škofjo Loko. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani in Novem mestu, na Dunaju pa je študiral pravo. Po dovršenih študijah je postal odvetnik v Ljubljani. Dolga leta je bil deželni, nekaj časa pa tudi državni poslanec in voditelj Narodno napredne stranke. Od leta 1910. je bil ljubljanski župan.

V Tavčarjevih delih so romantične poteze vidnejše kot v Kersnikovih. Kot pravnik se je prvič oglašil v »Slovenskem Narodu« (1871), nato pa je pošiljal največ romantičnih novel v »Zoro«.

Za 1. letnik »Ljubljanskega Zvona« je pripravil »Otok in strugo«, povest sovraštva in ljubezni med sosednjima

Disana poljana

Lužnikov Dore: *TED KRAMOLC*

ZAKOPANI ZVONOV

Tako libuški zvonovi še nikoli niso zvonili. Zvonik se stresa kot v joku, s starega zidu se lušči omet.

Veliki zvon zamolklo doni; v nepravilnem zaporedju se mu pridružujeta srednji in mali. Iz line prav na vrhu se oglašja še navček tako žalostno, kot da bi zvonil vsej vasi v poslednjo uro.

Spodaj poteguje Skokov oča za vrv. Mišičaste roke si je ovil s staro, gladko vrvjo. Razpeta srajca se mu lepi na pleča, čez čelo mu curlja pot, ki se pod obrvmi spaja s solzami. Samo enkrat je jokal doslej Skokov oča. Bilo je v prvi vojni, ko je padel njegov sorodnik in so vklesali njegovo ime v veliki zvon, poleg imen ostalih padlih fantov in mož iz njegove vasi. Pomenil je oni napis spomin in svarilo: zvon junakov, mirovni zvon.

*

S srdom pogledujejo zvonilci vojake, ki so prišli z vozmi po zvonove. Odpeljali jih bodo Bog ve kam, da jih potem neznani fužinarji pretope v topove.

V topove, ljudje božji — v orožje, njihov veliki zvon, njih mirovni zvon in oba mlajša brata, katere so kupili farani s svojimi prihranki, pritrzanimi od ust.

Skok zvon.

Ogromna teža mu leži na prsih, v grlu ga peče. Spomini se na pripovedovanje starega norca Boštjana, ki je beračil nekdanj po sejnih in po vaseh vse gori do Velikova.

»Hudo bo, ko bodo pobirali zvonove. Velika stiska bo prišla nad ljudstvo. Ko jih bodo tretjič pretapljali v topove v tem veku, bo konec sveta.«

Takrat niso kaj veliko dali na njegove besede. Pravil je pač Boštjan, stari prosjak in capin. To uro pa mu živo doné v ušesih... Topovi, zvonovi... konec sveta.

Skok se nasloni na steber. Pred očmi mu miglja, železna šapa ga stiska za grlo. Le z največjo težavo se zbere. Znova stopi k vrvi in še nekajkrat potegne.

Potem ga vzdrami jekleno trd glas: »Dovolj je.«

Oče izpusti vrv, ki omahuje proti stropu, se spušča, stresa, drhti, dokler končno ne obvisi mirno, brezčutno kot utopljenčeva roka. Narod ihti. Zbrana je vsa vas, tudi iz Dolnjih Libuč so prišli...

Čez čas se pokaže veliki zvon na lini ob škripcu. Počasi ga spuščajo farani po vrveh proti tlom. Ko leži v travi, ga obstopijo s spoštovanjem kot napravljenega mrliča. Dotikajo se ga z rokami, kot da bi mu na ta način hoteli reči poslednjo besedo v slovo. Leži negiben v travi, kot velikanski klobuk. Ne bo jim več pel, ne budil, ne vabil k opravi in počitku. Nikoli več! Mrtvo bo, pusto. Že jutri in pojutrišnjem in še vse dolge čase potem. Velika žalost je v očeh Libučanov. Tiho strme v zvon, v travo okoli njega, v zemljo, v njihovo zemljo in vedno večji obup se jim razrašča v prsih, ker ni nikogar, ki bi jih potolažil, ali vsaj odgovoril na obupna vprašanja njihovih duš.

»Nikoli več budnice? — Nikoli več Zdravemarije, ne poziva več k šmarnicam? — Kakšne neki bodo večernice brez klica zvonov?«

Kmalu zatem obmolči še srednji. Že spuščajo tudi njega.

»Vsaj malega nam pustite!« prosijo ljudje.

»Ukaz je ukaz! Za zmago gre! Tudi mali mora doli!« pravi podoficir. Sedaj zvonijo Libučani le še z malim. Dolgo, najraje bi zvonili ves dan in vse leto, samo da bi jim ga pustili.

»Don, don,« poje zvon.

Njegov glas se zaganja proti Peci, obseže vse polje, se poslavlja od dobrih, rjiv, od Bistrice, od mesta, od grada, Šmihela in še enkrat od Pece, okoliških hribov in gozdov.

»Don, don« — poslednji pozdrav, slovo in konec.

Potem je tiho nad poljem, nad travniki in v libuškem zvoniku. Tako tiho, da slišiš govoriti grozo v očeh Libučanov.

Na kamenitem tlaku leže odrezane vrvi libuških zvonov. Tri mrzle, gladke kače.

*

Trda noč.

Nebo je temno kot jetnikov obraz. Mraz je, čeprav je že vigred. Zemlja je pomrznela in hrešči pod čevljem. Skok vprega nocoj konje na skrivnostni način. Začuden, nemirna ogledujeta konjiča kopita, katera jima je gospodar na debelo ovil v zaključevino in cunje. Kaj le nameravajo Skokov oča to noč?

Z lahkoto potegneta konja težki parizar izpod skednja. Na dvorišču voz obstane. Skok pazno motri cesto. Ničesar ni videti. Veter se zaganja v orehe za hišo, ki skrivnostno šumijo. Polomljene skedenjske duri

civilijo. Zamolklo udarja ob zid okenska polknica. V dalji zamira pasji lajež.

Skoku je tesno pri duši. Srce mu nemirno utripa. Zavije se tesneje v suknjič.

Potem nategne vajeti. Konja stopata neslišno. Ob železniški progi se izlušči iz teme postava. Skok se zdrzne, potem zamrmra:

»Si ti Voranc?« — »Da!« —

Trenotek pozneje sedi zidar Čofatej ob Skoku.

»Bo uspelo, Voranc?«

»Mora!« pribije oni. Zatem oba molčita. Železniški prelaz je za njima, carinarnica tudi, sedaj sta pri kolodvoru.

Voz obstane ob skladišču na postaji. Temo presega blisk. Potuhneta se za vogal. »Poglej,« pravi Čofatej, »zvonovi!« Resnično.

Na odru leže pobrani zvonovi: šmihelski, dvorski, šentjurski, pliberški in prav pri kraju libuški. So še drugi, za katere Skokov in Čofatejev ne vesta, odkod so, kakih šestdeset jih bo vsega skupaj. Zvonili so po Podjuni — sedaj leže tu kot mrlič v prenapolnjeni mrtvašnici.

»Brž, za boga brž!« pravi glas za njima. Železničar Mahej je, ki edini še ve za namero. Skupno nalagajo zvonove. Libuški je silno težek, komaj ga prevržejo na voz. Potem se Skok ne more odločiti, katerega bi še. Voranc spozna onega iz Dvora pri Šmihelu. »Tegale dajmo, lep glas ima, neštetokrat sem ga čul.«

Nalože še šentjurskega, ki ni pretežak in še enega za katerega trdi Mahej, da je tudi libuški.

»Sedaj pa le brž in čimprej odtod,« pravi Mahej in utone v temo proti postaji.

Konji stečejo. Nenadoma zvok.

»Preklete!«

»Kaj je?«

»Ta srednji libuški leži na cesti!«

Moža ga skušata dvigniti. Pretežak je. S težavo ga pririneti do obcestnega jar-

ka in ga zvrneta vanj. Vznemirjena skočita na voz. Jutri bodo zasumili tatvino. Potem bodo stikali po vasi policaji, žendariji, gestapovci.

Trdi koraki zdramijo Skoka iz težkega premišljevanja. Potem klic. »Stoj! Kdo vozi tukaj ob tej uri?«

Skoku zastane srce v prsih: krajevna straža! Pa se opogumi in pravi:

»Jaz sem, Skokov oča. Saj me vendar poznate, plug vozim iz Velikovca in nekaj semenja, zakasnil sem se.«

»Res je Skokov,« pravi vodja patrulje. »Naprej!«

Skala se odvali Skoku od srca. Z vso silo požene. Zavije na polje. S težavo prevrže voz. Sleče suknjič in prične kopati. Pol metra, meter in še globlje.

»Tu boste počivali, dokler ne pride osvobojenje!«

Pred zoro je Skok gotov z delom. Odpelje se domov, naloži voz gnoja in ga prevrne na prekopano zemljo.

*

Sneg je skopnel. Neurja so se izlila, vrnile so se ptice, ozelenela so polja in zopet je pomlad v Podjuni.

Zvečer stopa Skok ob svojih njivah. Nasmih se ob pogledu na lepo ozimino. Včasih sede na mejnik in strmi v prst.

»Bog ve, kaj je z zvonovi. Ne bodo ob glas, ko jih načne rja? Koliko časa bo še trajala vojna? Leto? Dve? Morda štiri, pet — kdo ve. Ne, ne, prej bo konec sicer — ne bodo več peli moji zvonovi. Rja jih sne. Oškribi jim oblike, ohripi jim glas.«

V večernem vetru pošumevajo smreke. Temni se. Skok poklekne in prisloni uho na prst. Nič, nobenega glasu. Hipna misel ga presune: da niso morda že strohnili? Ah, neumnost, saj niso iz cunj. Skloni se še bolj, krepkeje pritisne uho na prst. Srce mu bije, na čelu stoji pot. Naenkrat se mu trde poteze sprosté, sončen nasmeh mu leže na ustne. Zvonovi pojo. Tiho, otožno, kot včas ob avemariji.

Skok plane kvišku. Teče na drugi konec njive, se skloni in posluša. Tudi tam pojo zvonovi. V pšenici, v rži, v koruzi in travi, potoku; v smrečju.

Zvonovi — in Skok čuti, da tudi v njegovih prsih odmevajo glasovi zvonov, da se širijo iz njih po vsem polju, po vsej Podjuni, po vesoljni zemlji človeški.

Limbarski:

MRTVA SE JE MAŠČEVALA

(Nadaljevanje in konec.)

»Usoda, kaj hočemo...« Zdravko je bil istega mnenja, ni pa hotel dostaviti kake opazke.

»Ena, ki se je prodala smrti,« je nadaljeval s prezirom. »Hotela je naslade, pa se je nalezla strupa...«

»Prijatelj, ne sodi brez dokazov.«

»Hm, dokazi so tukaj in kličejo: smrt za razuzdanost!«

»Začniva!« je zaključil Zdravko. »Kadar opraviva, tedaj bova sklepala in modrovala.«

Medtem ko je bil že segel po nožu, se je nečesa domislil. »Kdo je neki ta nesrečnica, ki je za nekaj hipov uživanja žrtvovala svoje mlado življenje?« Samo pet korakov je bilo do krste, na katero je bil pritrjen listek z njenimi rojstnimi podatki.

»Irena Selanova,« je čital od daleč, sklonjen proti zidu. Samo ime je prečital; kraj, ki je bil označen spodaj, ga ni zanimal.

Trudil se je, da bi se poglobil v začeto delo, a ni mogel zbrati svojih upornih misli. Komaj so se mu nekoliko približale, pa so odbežale, kakor bi jih bil razpihal veter. »Irena Selanova...« je ponavljal sam pri sebi. Kesal se je, zakaj ni prečital do kraja vseh podatkov. Ime mu je zvenelo tako nekam domače, pa se ni mogel domisliti, kje ga je slišal imenovati.

»Kdo in odkod je ta ženska?« je bil čimdalje bolj radoveden. Na listu je vse to zapisano in do tja je samo nekaj korakov.

»Grebinja!« Tako se je glasila navedba njenega rodnega kraja. Tudi številko, ki je navajala njeno starost, je spotoma pogledal.

Zdravko se je zamislil. »Vse se ujema!« je vzdihnil in nekaj čudnega ga je spreletelo po vsem telesu.

»Irena...!« Njegov pogled je obstal na njenem mrtvem obličju. »Kdo ve, ali je res...? Ali ni morda kaka druga?« Nekaj mu je sicer ugovarjalo, dokazovale pa so njene ugasle a še vedno odprte oči, ki so ga nekdanj tako ljubeznjivo pogledovale. Njene blede in napol zaprte ustnice, katere je nekdanj strastno poljuboval. »Irena!« so mu pričale zabrisane poteze njenega obličja, pod katerimi je še vedno umiralo cvetje mladosti. »Irena, kam si prišla!« je dejal pomilovalno. »Kdo te je zavedel tako daleč!«

»Ti, samo ti!« se je glasil odgovor. »Ti si kriv, da sem prvič padla... videl si me na tleh, pa nisi iztegnil roke... In potem sem padala... Obup me je tiral v nižine. In zdaj sem tukaj — žrtev — zopet pod tvojim nožem...«

Mlademu zdravniku je vztrepetala roka — nož mu je zaškrtnil in zdrknil ob kosti svoje nekdanje zaročenke. »Asss!« je zastokal skoro slišno, kot da je začutil bolečino.

Pomočnik ga je opazoval skrivaj ter se čudil njegovemu vedenju. »Pa kaj ti je vendar?« ga je vprašal naposled, ker si njegove spremembe ni mogel razložiti. »Videti si povsem drugačen kakor ponavadi.«

»Nič mi ni,« je odvrnil malomarno, kakor da mu je hotel reči: »Pusti me, zakaj me nadleguješ.«

»Takšen si, kakor da imaš opraviti z neko poznano osebo...«

»Kako moreš vendar misliti kaj takega?« se je izogibal odgovoru. »Ali si me že kdaj videl v kaki taki družbi?«

»Nisem,« je odgovoril in prosil, naj ne bo užaljen zaradi tega. »Kaj takega prav gotovo nisem mislil, ker te poznam in cenim kot poštenjaka. Vendar pa si vzel temu nekam čuden, kar se ti pozna celo po glasu...«

»Ali meniš?« Zdravko se je otožno nasmehnil. »Vidiš, usoda ljudi, ki tavajo po krivih potih, mi je zadala neprijetne občutke. Ali ni škoda življenja za nekaj hipov uživanja, med katerim se človek okuži in napije strupa? Smilijo se mi izgubljeni ter bi se najraje razjokal...«

»Eh, pusti jih! Z jekom se taka rana človeštva ne da ozdraviti.« — Tovariš je bil sedaj prepričan, da mu je Zdravko povedal resnico, zato ga ni hotel več nadlegovati.

Raztelesenje je bilo končano, Zdravko je ugotovil bolezen, pojasnil komplikacije in sestavil zapisnik. Preden je zapustil prostor, se je ozrl na listič, nato pa na krsto, ki je oklepala ostanke njegove neveste, kateri je pred desetimi leti obljubil zvestobo.

»Daleč jo je zanesla usoda...« je premišljeval med potjo proti domu. »Zakaj se je odpravila v tujino, pred katero ga je poprej svarila? Morda je hotela živeti skrita in nepoznana, ali pa jo je le naključje zaneslo v tuje mesto... Kdo ve, ali ni iskala njega, kateremu je nekoč zagrozila...« Maščevala se bom, pa četudi mrtva... mu je udarilo na ušesa. »Ti si me pahnil med valove življenja, ki so me vrgli v prepad...« Kakor kamen so padali ti očitki na njegovo dušo.

Utrujen kakor še nikdar poprej je prišel domov, ko se je pričelo večeriti. Ustavil se je na vrtu med gredicami, kjer se je zgri-

Poleti, po mlačvi zajame Skok prgišče pšenice iz vreče na gumnu. Potem razpredlan. V zlatem slapu siplje zrnje v vrečo. Skoku žarijo oči.

»Cin — cin« udarjajo zrna ob nastavljen dlan.

»Zvok zvonov je v njih, mojih zvonov.«

In spet hiti gledat njivo, kamor je zakopal svoj plen, ves prevzet od ponosa in sreče.

Veter je otrsela zadnje zlato z vaških jablan. Le na Skokovi mečenki se trdovratno drže trije listi — zlatniki. Oktobrsko deževje je izpralo pota in steze. Z dreves se cedi umazana vlaga. Mrzlo je, še otroci ne tekajo več bosi.

S Pece se zagnja burja. Še psa ni na cesti. Nekaj kavg poseda po ograjah. Ob zidovih drgečejo poslednje krizanteme.

Zjutraj je že vse belo — od Pece, pa dokler neso oči. V hiši se nemirno prestopa Skok in čaka na konec vojne. Zima je, zima.

*

Dve leti pozneje so Libučani odkopali zvonove. Ljudje so jih naložili na okrašene vozove, srečni kot svatje ob koncu prelepe pravljice. Šentjurski so prišli po svojega, ravnokar vozniki iz Dvora. Počasi, prav počasi so vlekli potem Libučani svoj veliki zvon v zvonik. Ko se je razlil njegov mehki glas po vasi in polju, so sneli vaščani klobuke in poslušali.

Zvon, njihov mirovni zvon.

Zvečer se Skok iztrga gruči častilcev. Počasi jo maha prek polja, do njive, v kateri so toliko časa počivali njegovi varovanci.

Obstane ob jami. Potem vzame lopato in prične zakopavati. Ko je gotov, sklene roki in moli počasi, besedo za besedo, ki se razlegajo v mrak kot udarci na bron.

»Hvala ti zemljica, gruda naša sveta slovenska. Hranila si, kar sem ti zaupal — bolj zvesto, kot bi hranil človek. Le žito, ki je zrastle iz tebe, je vedelo za skrivnost, le žito in kruh, ki so ga zamesili iz žita, in jaz, ki sem ga jedel. Potem še noč, nebo nad tabo in mano in Bog, ki nas je ustvaril.«

Še bo kruha iz tebe, zemljica naša, še lepota, še pesmi in godbe — ne bodo te strli sovragi nikdar, ker si zvesto hranila blagoslovljeni bron naših zvonov. Amen!«

njalo bujno cvetje. Nekdanj se mu je smehljalo ter ga privlačno pozdravljalo, nocoj pa se mu je videlo otožno kakor po prebitem viharju ali ob mrtvaškem odru. Vonj, ki se je razlival okrog njega, je sličil tohnenju iz mrtvašnice.

Po kratkem sprehodu med grmičevjem se je odpravil v sobo in sedel h klavirju. Poskočna melodija naj bi mu pregnala temne misli in zatrla bolesterne občutke. Toda roka mu je bila kakor odrevenela in glava mu je klonila na prsi. Kamor se je ozrl, povsod je videl Ireno, njegovo oko se je srečavalo z njenim mrliško-steklenim pogledom in njene napol odprte ustnice so kričale: »Maščevala se bom, pa četudi mrtva...«

Vstal je in šel v obednico, kamor so ga poklicali k večerji. Elvira, njegova žena, je takoj ugotovila spremembo, čim ga je zapazila. Zaskrbelo jo je ter ga je vprašala s strahom, kaj se mu je pripetilo.

»Nekaj glava me hoče boleti,« je dejal in pripomnil, ma je stal na prepihu. Popil je le skodelico črne kave in legel k počitku.

Prevzet od nepričakanega svidenja pa ni mogel zaspati. Ležal je kakor v omedlevici in sanjal, da stoji ob krsti svoje nekdanje zaročenke. Irena ga je našla... Prišla je kot maščevalka... Živa ga ni mogla najti, toda mrtva ga je srečala ter ga zgrabila za roko... Sam ji je prišel nasproti...

Umaknile so se nočne sence, zapeli so krilatci svoje pesmice, čez gorovje se je nasmejala prva zarja. Zdravko je poskušal vstati, a je omahnil zopet nazaj na blazino. Stresla ga je mrzlica in kuhala vročina tako, da se ni mogel več držati pokonci. Pred očmi se mu je temnilo in žila mu je neenakomerno utripala.

»Zastrupljenje!« je ugotovil prestrašen in skrbno pregledal roko. Šele tedaj je našel na levem kazalcu majhno ranico, katere dosedaj še ni bil opazil. »Oho!« se mu je zadesalo. Spomnil se je, da mu je med raztelesenjem spodrknil nož, čigar ostrina je zadela ob konico prsta. Tako se je moralo zgoditi, četudi tedaj ni občutil bolečine.

»Uresničila sem, kar sem obljubila...« mu je nekaj šepetalo. »Vrnila sem udarec. Rana za srčno rano...«

Mukoma se je dvignil in poklical ženo. »Elvira, brž k telefonu in obvesti bolnišnico, naj pridejo z rešilnim vozom. Pa hitro!« je naglasil, »zakaj vsaka minuta je dragocena...«

Bolnika so spravili v bolnišnico ter ga namestili v posebni sobi. Njegovo življenje je viselo na drobnih nitki. Zdravljenje je trajalo vse leto in stalo ogromno denarja. Posledice pa so ostale še dalje časa.

CVETILICE V BAJKAH

3. Potrošnik

Potrošnik ali popotnik, ponekod mu pravi-
vijo tudi cikorijska, je znan plevel, ki ga naj-
demo navadno ob poteh, pa tudi po suhih
travniki. Ima močno vejnato in krivulja-
sto steblo, po katerem sede lepi sinji cveti.
O tej rastlini vedo povedati sledeče:

Bila sta oče in mati; oče je bil čarov-
nik, mati pa vila. Imela sta dvojce otrok,
dečka in deklico. Oba sta bila zala; imela
sta lepe sinje oči in krasne, valovite plave
lase. Pravi, da se je zdelo, če si gledal
v oči obeh otrok, da gledaš v globoko si-
nje morje. Mati je bila vsa zaljubljena v
svoja otroka. Oče se pa ni dosti menil za-
nju; po cele dneve je bil zdoma, bogvedi
kod je hodil. Le ob večerih, pa tedaj pozno
v noč, je prihajal domov; toda tedaj sta
otroka navadno že spala.

Nekoč pride oče-čarovnik nataknen do-
mov. Mati-vila ga skuša potolažiti, toda
zaman. Dolgo ugiplje, kaj bi bil vzrok sla-
be volje moža, pa ne more uganiti. Končno
se mož le izda in pravi ženi:

»Veš, žena, jutri pojem enega najinih
otrok. Kadar koli imam važno nalogo, mo-
ram jesti človeško meso; danes sem ga
iskal v bližnji in daljni okolici, a ga nisem
našel. Jutri nimam časa iskati, zato si bom
privoščil enega najinih otrok in sicer naj-
prej dečka.«

Mati-vila začne jokati, prositi in rotiti,
naj prizanesi njenim v svojim otrokom;
toda zaman solze, zaman vse prošnje.

»Tako se bo zgodilo, kot sem rekel,«
zavrne ženo in se vrže na postelj ter zaspi.
Mati-vila premišlja, kako in kaj bi na-
pravila, da bi rešila svoja otroka strašne
smrti. Končno se odloči.

Drugo jutro zbudi otroka in ju pošlje
ven na polje. Naroči jima, naj se ne vra-
čata domov, ampak naj čakata zunaj ve-
čera; če zagledata prihajati očeta, naj iz-
reče deček čarovniške besede: »Tvoja pot
ni moja pot, čakati te hočem, kadar poj-
deš tod.« Dala jima je nekaj brašna in ju
odpravila zdoma.

Otroka sta odšla v lepo, hladno jutro;
hodila sta ob travniku in trgala cvetlice.
Niti najmanj nista mislila, kaj jima preti.
Doma pa je oče divjal in izpraševal ženo,
kam sta odšla otroka. Izgovarjala se je in
opravičevala, pa ga ni mogla potolažiti.

»Ne boš me pregovorila in ne prevarila,«
ji je dejal, stopil k skrinji, v kateri je imel
čarovniške priprave, pogledal v čarovniško
ogledalo in se zakrohotal: »Aha, ju že vi-
dim! Hahaha! Namesto enega, si privoščim
oba!« Mati je zavekala, oče pa si je ogrnil
čarovniški plašč in zdivjal na plan. Kot vi-
har je divjal za otrokoma; spoznala sta ga,
slutila nevarnost in zaklicala oba hkrati
čarovniške besede. Pri priči sta se spreme-
nila v cvetlico; deček v steblo in deklica v
cveče.

Že je mislil oče, da ju ima, toda ko pride
blizu, ne najde otrok nikjer, pač pa vidi
med travo ob poti dotle nepoznano cvet-
lico. Divje zavpije, da se strese zemlja,
udari z nogo ob tla, da zabobni kot votel
grom in odvihra v svet, odkoder se več ne
vrne. Mati-vila pa gre k novi cvetki, jo
objame in boža ter se z njo pogovarja. Ta-
ko ostane pri njej do večera. S sončnim za-
hodom pa se dvigne in odhiti v gozd, kjer
je bil njen dom, preden je odšla v svet.
Vsak večer je prihajala k svojima otroko-
ma in se z njima pogovarjala.

Odtlej raste ob poteh imenovana cvetli-
ca, ki se je človeku prikupila radi lepe bar-
ve cvetov in zdravilne moči, ki jo vsebuje
zlasti v korenini.

4. Beli lokvanj

Kdo ne pozna lepe, v vodah rastoče cvet-
lice, lokvanja? Lep bel cvet se dviga nad
vodno gladino in veliki, zeleni listi pla-
vajo na njej. Pod vodo pa so dolgi listni
peclji, ki izhajajo obenem s stebлом iz glo-
boke korenine, ki je pritrjena na dnu.

Ker se mi zdi, da ne poznate bajke o po-
stanku te cvetlice, vam jo hočem povedati.

Bila je mlada, razposajena deklica. Samo
veselje jo je bilo. Staršem je delala velike
preglavice in sosedom skrbi. Vedno je bila
nasmejana, pa lahkomišelnja, da le kaj.

Ko je dorasla, so prihajali fantje iz dalj-
ne in bližnje okolice snubit deklico, pa je
vse snubce odbila.

Pa pokliče nekoč oče hčerko in ji pravi:
»Hčerka moja! Dovolj si stara; prav bi
bilo, da si izbereš ženina. Midva se stara-
va in ne bova vedno mogla skrbeti zate.«
Deklič se zasmee in pravi: »Oče, mati!
Ženina po mojem srcu ni v našem kraju.
Biti mora mlad, lep in bogat!«

Očetu se stori hudo in ji dé: »Ne misli,
hčerka, da te podiva od hiše. Ne! Toda ker
te ljubiva in ti želiva dobro, naju skrbi
tvoja bodočnost. Premisli in ko se odlo-
čiš, mi poveš!« To rekši odide iz hiše.

Hčerka obmolkne, toda ostane pri sta-
rem. Nekoč sedi pred hišo v poletnem ve-
černem hladu in vidi prihajati po cesti za-
lega mladčiča. Lepe črne brčice je imel in

kratko črno brado. Oblečen je bil v novo
zeleno obleko in na nogah je nosil nove
rjave čevlje. Ko pride mimo deklice, se
ustavi in jo nagovori: »No, deklíč! Kaj pa
ti samuješ?« To rekši pristopi bliže: »Ta-
ke lepote pa še nisem videl svoj živ dan.«

Deklič sramežljivo pobesi oči, pa jih ta-
koj zopet dvigne, kajti iz oči tujca, iz vse
njegove osebe je izhajala neka privlačna
sila, ki se ji človek ni mogel ustavljati.

»Veš kaj, deklíč?! Če nimaš nič proti,
postani moja žena!« pravi neznanec.

»Vaša žena? Saj niti ne vem, kdo ste?«

»Kdo sem? Bogat, nad vse bogat go-
spod. Imam kristalne palače in prav zdaj
sem dovršil novo za svojo nevesto.«

»Torej že imate nevesto? Čemu vprašu-
jete mene, ponujate meni, naj postanem va-
ša nevesta?«

»Nimam še neveste. Iskal sem primerno
na vsem svetu, pa je nisem našel. O pač,
našel sem jo, in to si ti. Torej če ho-
češ...?«

Deklič ga pogleda — o da bi ga ne bila!
Neka sila jo premaga, da izgubi vso raz-
sodnost in lastno voljo ter bruhne iz sebe:
»Da, da, postati hočem vaša žena.«

»Prav! Velja. Tu imam zaročni prstan.«
To rekši vzame s svojega prsta krasen pr-
stan in ji ga natakne na prst.

»In kje ste doma? Kdaj pridete pome?«

»Doma sem pa doli pod vodo. Moje kra-
ljestvo je voda, morje in reke, studenci in
potoki. Sem povodni mož in ti boš moja
žena, kraljica vodá. Prebivala boš v krasni
biserni palači, imela boš vsega, kar boš
hotela. Toda le pod enim pogojem: niko-
mur ne povej, da si postala moja zaro-
čenka. Kdaj pridem pote? Ti sama prideš
še to noč k reki in trikrat zasučeš prstan
na svojem prstu. Toda, gorje ti, če te pri
tem zaloti človek. Nesrečna boš vse živ-
ljenje. Torej na svidenje!« To rekši vsta-
ne in odhiti proti reki.

Deklič gre v hišo, začne pripravljati svo-
je stvari in se pripravljati na odhod. Pri
večerji je bila zopet dobre volje, da sta se
oče in mati čudila. Po večerji je dejala
staršem, da gre takoj v svojo kamrico po-
čivati; v resnici pa je šla po svoje stvari
in je z njimi odhitela skozi zadnja vrata
proti reki.

Ne vem, kako je bilo; sosedov sin, ki jo
je tudi snubil, pa ga je odbila, jo je videl
hiteti v pozni uri po stezi, ki je vodila k
reki. Zla slutnja se mu je zbudila v srcu.
Vstal je in hitel za njo. Prišel je prav do
reke, ko je zasukala v tretje prstan in so
se valovi reke razdelili ter je iz njih pri-
šel povodni mož, ves zelen, skuštranih las,
prav nič podoben onemu zalemu mladeni-
ču. Deklič se ga je prestrašil in zavpil na
pomoč. Toda povodni mož se je zakrohotal:

»Nič se ne boj, golobica moja! Zdaj si
moja in ni je sile, ki bi te rešila. Na veke
boš moja!« Iztegnil je strašne, kosmate ro-
ke in jo pograbil. Tedaj pa je planil k njej
sosedov sin in zagrabil deklico za roko. Po-
vodni mož je grozno zatulil, z vso silo po-
vlekel deklico k sebi; komaj pa se je do-
taknil deklíč vode, se je spremenil v cvet-
lico, v beli lokvanj. Osušel jo je sosedov
sin izpustil in odšel otožen domov; o vsem,
kar je videl, pa j emolčal: samo deklíčnim
staršem je razodel, kaj se je zgodilo z nji-
hovo hčerko.

Ženski katiček

Češki krompirjevi cmoki

Ti cmoki so pri nas malo znani, so pa
jako okusni in imajo to prednost, da ne
potrebujejo ne jaje in ne moke ter se vse-
eno ne razkuhajo.

Skuhaj na predvečer 1 kg krompirja, ga
olupi in še vročega pretlači na stroju ali,
če tega nimaš, nastrgaj na strgalniku. Drugi dan olupi 1 kg surovega krompirja,
ga operi, položi v čisto vodo in ga v vodi
nastrgaj v strgalniku. Nato krompir do-
bro ožmi skozi čisto krpo ter ga prideni
kuhanemu. Vodo pa odstavi, da se krom-
pirjev škrob sesede na dno, nato vodo pre-
vidno odlij, škrob pa primešaj krompirju.
Dodaj soli in par žlic smetane, če jo imaš.
Iz tega napravi voljno testo, oblikuj veli-
ke cmoke, jih položi v vrelo vodo ter
kuhaj počasi približno 20 minut. Vrejo naj
le nalahno. Zraven se poda mesna in go-
bova omaka ali kislo zelje.

VODNA PIPA NE SME PUŠČATI,

kajti prvič porabiš preveč vode in drugič
jo lahko sama brez inštalaterja popraviš.
Najprej obvesti hišne stanovalce ter na-

5. Vijolica

Vijolica, dušica, tudi ljubica imenovana,
se je ljudem splošno priljubila. Zato ni
čudno, če imamo o njej kar več bajk. Ena
teh ve povedati o postanku te cvetlice tole:

Ko je ljubi Bog ustvaril cvetlice, jim je
dajal najrazličnejše oblike in barve, obda-
roval jih je z vonjem in lepoto, da bi bile
njemu in ljudem v veselje. Posadil jih je
po najrazličnejših krajih in pri tem upo-
števal njihove želje. Nekatere so si izbrale
nižine, druge visoke gore, tretje temne
gozdove, četrte zelene travnike.

Že je bil porazdelil vse božje stvari po
zemlji in se je odpravil na drugih opravi-
kih, veselo, da je bilo eno njegovih del kon-
čano, kar zasliši droben glasek, ki ga kliče
in nečesa prosi. Tako mil in proseč je bil
ta glasek, da si ni mogel kaj, da se ne bi
obrnil in pogledal, kdo želi še nečesa od
njega.

Ko se obrne, zagleda pred seboj drobno,
nežno rastlinico, srčastih listov ter lepih
vijoličastih cvetov. »Kaj želiš od mene,
hčerka?« jo vpraša Gospod Bog.

»Mogočni Gospodar! Vsem svojim stva-
rem in mojim sestricam, velikim in malim
se že odkazal prostor, samo meni ga še
nisi. Prosim te, odkaži mi ga!«

»No, hčerka! Povej, kaj si želiš? Kam
naj te dodelim?«

»Moj gospodar! Nimam nobene posebne
želje. Nepoznana in skrita želim ostati, da
le vem, kje me Ti želiš imeti.«

Gospodu Bogu je bilo govorjenje pozab-
ljene cvetlice nadvse všeč. Milostno jo je
pogledal, z mehko roko pobožal in dejal:

»Vse stvari me morajo častiti in slaviti.
Zato ne sme nobena ostati skrita, pozablje-
na. Človek, ki bo ustvarjen, mora v vseh
stvareh, s katerimi živi, spoznati mene,
svojega Stvarnika in Gospoda. Zato ti ne
morem v polni meri ugoditi. Vendar bodi

Dr. Mihelčič Fr.:

„Otroci sonca“

Poletje se nagiblje h koncu, jesen se že
javlja. Vsa narava dozoreva. Tudi »otroci
sonca« - metulji, so opravili svojo na-
logo, poskrbeli so za zarod, zato polagoma
minevajo. Vedno manj jih je, vedno več pa
je dozorevajočih, ki hite iskat primerne
prostore, kjer bi mogli počakati pomladi.

Otroci sonca! Res pravo ime za metulje,
ki so (velja predvsem za dnevne metulje,
te vidimo najčesteje, jih opazujemo in prav
ti nam zbujajo pozornost) predvsem ob
sončnih dneh najbolj živi, okras cvetočih
livad. Nekdo, pesniško navdahnjen, jih pri-
merja lahkonomnim vilam, ki brze preko po-
ljan, rajajo v sončnih gajih in se razpo-
sajeno vesele življenja. Drugi pravi, da nu,
sedečemu na parobku gozda, po poljanah
preletevajoči metulji zbujajo občutek od
teles ločenih duš, ki se vesele življenja v
soncu božje ljubezni.

Metulj! Dovršena, zrela, popolna oblika
svojega rodu: tako različna od ostalih,
prehodnih oblik. Človek bi jih mogel pri-
merjati pticam selilkam, recimo našim
ljubljenim lastavicam, ki prihajajo k nam,
da si zagotove zarod, a ko so to opravile,
odlete v druge, toplejše kraje, kjer se prav-
zaprav vesele življenja.

Po obliki in načinu življenja so metulji
tako različni od gosenic in bub, ki so pre-

takole: skrita boš, skromna, toda blagodi-
šeča in prav zato med vsemi cveticami od
človeških otrok najbolj iskana. Kdor te bo
našel, te bo vesel in te bo z izrazi veselja
pozdravljaj. Pripenjal te bo na prsi, po-
klanjaj te ljubljenim osebam v znak lju-
bezni, posnemaj tvoj vonj za dišave, po-
stavljaj šopke tvojih cvetov na svoje mize
in moje oltarje. Ljubljena cvetlica boš me-
ni in človeku. Si zadovoljna, hčerka?«

»Sem, Gospod, če je to Tvoja volja! Hva-
la Ti večna za vse!«

6. Pasja vijolica

Toda, ko so se vijolice razširile po zem-
lji, se je pojavil med njimi spor in needi-
nost. Nekatere, tako pride tudi med ljud-
mi, zakaj bi ne prišlo med cveticami, so
se izprevrgele. Niso bile zadovoljne s skri-
timi kotički, kjer jih je hotel Stvarnik
imeti, niti ne s svojo skromno postavo. Ho-
tele so se uveljaviti; ven so hotele na pro-
sto, ven na travnike, ob pota, velike so ho-
tele postati, take kot nekatere njihove so-
rodnice, ki so zbujale pozornost ljudi s
svojo velikostjo in svojimi cveti. Nezado-
voljnice so začele godrnjati zoper sestre,
ki so vztrajale pri dosedanjem načinu živ-
ljenja. Upor je postajal vedno hušji in kon-
čno so nekatere zapustile svoje dosedanje
domovanje; odšle so na travnike, med dru-
ge cvetlice, ob pota, kjer so se postavljale
in nastavlale v velikem številu mimoido-
čim.

Velike so bile, večje, kot njih sestre,
imele so tudi večje cvete. In ljudje so jih
začeli nabirati v velikih množinah, saj
jih je bilo lahko dobiti. Toda Gospodu
Bogu to ni bilo všeč. Izneverile so se na-
logi, ki jim jo je dal, zato je prišla ka-
zen.

Predvsem so prenehale zbujati pozor-
nost v ljudeh, ker so postale vsakdanje.
Dobil si jih, kjer si hotel. Ljudje so začeli
hoditi mimo njih, ne da bi se zanje zme-
nili. Izgubile so lepo vijoličasto barvo in
dobile medlo modro, nekatere celo belo.
Izgubile pa so tudi prijetni vonj, ki je
vprav človeku tako ljub.

hodne stopnje med jajčecem in dovršenim
metuljem. Samica leže kmalu potem, ko iz-
leze iz bube, jajčeca na rastlino, ki naj bo
v hrano bodočemu zarodu. Vsaka vrsta
metuljev ima svojo priljubljeno rastlino:
nekateri zelje, drugi koprive, tretji glog,
četrti mleček itd. Iz drobnih jajčec se raz-
vijejo drobne, zelo požrešne gosenice, ki
poznajo samo eno nalogo: žreti, žreti in še
žreti. Nenasitne so in prav radi tega na-
pravijo, če se hranijo s kulturnimi rastli-
nami, veliko škodo. Ker neprestano jedo,
naglo rastejo. Srajčka, vrhnja koža, ki ne
raste z njimi, jim postane pretesna, zato
jo odlože; pod njo pa se je že prej raz-
vila ohlapnejša nova, ki omogoča nadalj-
no rast. Pa tudi ta jim postane kmalu pre-
tesna, zato jo odlože drugič in tretjič, več-
sih celo četrtič in petič. Po vsaki levitvi,
tako pravimo odlaganju stare kože, so go-
senice znatno večje. Ko dorastejo do pred-
pisane velikosti, izgube tek, postanejo ne-
mirne in zapuščajo gostitelja, rastlino, ki
jih je dotlej hranila, ter si gredo iskat pro-
storov, kjer bi se mogle zabubiti. To se na-
vadno zgodi tako, da postane zunanja,
ohlapna koža nekaj ovoja, v katerega za-
vite čakajo — zdi se, da čakajo, v resnici
se vrši v notranjosti neprestano prenavlja-
nje in obnavljanje, ustvarjanje novega, po-
vsem drugačnega bitja, da pod vplivom
pomladanskega sonca ne izlezejo iz ovoja
bube, temveč drugačna bitja, metulji. Ko-
maj prilze metulj iz bube, je ves nebog-
ljen, vlažen, zmečkanih kril. Toda kmalu
si krila razpne; skozi predrobne dihalnice
vsrka zrak, ki napolni rebra na krilih; re-
bra niso nič drugega kot dihalne cevke.
S tem pa se krila razpno in metulj odleti
iskat si hrane in družice. Prvo, da si ohrani
življenje, drugo, da si zagotovi zarod.

Tudi v načinu življenja se metulj razli-
kuje od gosenice; le te se hranijo pretežno
z rastlinsko hrano, z listi in jih uničujejo,
metulj pa se hrani pretežno z medičino ali
medom, ki ga nabere v cvetu rastlin; s tem
pa rastlini koristi, ker posreduje oprase-
nje; so cvetice, ki jim ne more posredo-
vati oprasjenja nobena druga žuželka kot
metulj; imajo namreč tako globoke cvete,
da more do medičine in peloda le živati z
izredno dolgim rilčkom. In metulj ga ima,
lepo špiralasto ali vijakasto zvitega v klop-
čič, svitek, na spodnji strani glave.

Mislečemu človeku je življenje in razvoj
metulja velika priložnost razmišljati mo-
drost in veličino božjo. Pomislite le pot, ki
jo mora napraviti metulj od jajčeca do
popolnega razvoja; kakšno čudovito delo-
vanje življenjske sile, skrite v tako drob-
nem, na videz celo zoprnem bitju, kot je
gosenica in buba. Toda tudi tu gre vse po
točnem načrtu, kot gre v večjem in manj-
šem delu sveta. Bog deluje in ureja po
vsod!

Za naše gospodarje

Ali so kmetijske šole potrebne

Človeški duh nikdar ne miruje, vedno teži za novim. Tako tudi v kmetijstvu ni mirovanja in zastoja, vedna rast, stalni razvoj, večno izboljševanje in poenostavljanje. Vse nove pridobitve znanosti in vse izkušnje poskušamo prilagoditi današnjim potrebam življenja.

Kdo je vedel pred sto leti o naši današnji tehniki gnojenja in umetnih gnojil? Kdo je poznal takrat silos ali vedel kaj o njegovem pomenu in kdo je poznal naše kmetijske stroje? Stvari, ki se nam dozdevajo danes nekaj enostavnega in vsakdanjega, so bile pred nekaj desetletji še popolnoma neznane.

Tudi bodoči kmečki gospodar bi moral spoznati vse te koristi nove pridobitve, da bi jih mogel nato tudi koristno izkoristiti v praktičnem kmetijstvu. Vsega tega pa se ne more naučiti doma od očeta, ker ta teh pridobitev sedanjega časa še sam ne pozna, ni se pa mogoče vsega tega tudi naučiti iz knjig. Zato nam pomaga kmetijska strokovna šola.

Podeželske nadaljevalne šole so le nekaka podlaga, oziroma še boljše rečeno, nekaka vzgledna za pravo kmetovanje, ne morejo pa nuditi zadostnega praktičnega kmetijskega znanja.

Na Koroškem imamo šest kmetijskih in štiri kmetijsko-gospodinjke šole.

Kmetijske šole za kmečke fante — bodoče kmečke gospodarje so v tehle krajih:

Lienz (1. in 2. letnik), Litzlhof pri Špitalu (1. in 2. letnik), Ehrental pri Celovcu (1. letnik), Töscheldorf pri Starem dvoru-Althofen (1. in 2. letnik), Tigrče (Tigring) pri Blatogradu (Moosburg) (2. letnik) in Thurn v Labudski dolini (1. in 2. letnik); skupaj torej 6 kmetijskih šol z 10 razredi.

Kmetijsko-gospodinjke šole za kmečka dekleta, bodoče kmečke gospodinjke, so v tehle krajih:

Lienz (polletni pouk), Drauhofen pri Špitalu (celoletni pouk), Hoprijan (Goldbrunnhof) pri Velikovcu (celotni pouk), Buchhof pri Volšperku (celotni pouk); skupaj 4 kmetijsko-gospodinjke šole s 4 razredi.

Koliko kmetijski šol?

Nedvomno je in nihče ne oporeka, da so vse te šole neobhodno potrebne. Vprašanje je sedaj samo, koliko takih kmetijskih in kmetijsko-gospodinjkih šol je potrebnih za slovensko kmečko prebivalstvo na Koroškem.

Želeti bi bilo, da bi vsako kmečko gospodarstvo in vsako kmečko gospodinjstvo vodila kmečki gospodar in gospodinja, ki sta bila v kmetijski oziroma v kmetijsko-gospodinski šoli.

Da ne bo mogel kdo reči, da pretiravamo, izločimo vsa posestva do površine 5 ha. Sicer je to v resnici in posebej iz splošno gospodarskih razlogov nepravilno, istočasno pa tudi še krivično, ker imajo tudi kmečki posestniki s posestvi pod 5 ha

pravico do zadostne in primerne kmetijsko-strokovne izobrazbe. Toda pri sedanjih denarnih in predvsem še delavnih razmerah na podeželju skoraj ne bo mogoče, da bi mali kmečki posestnik poslal svojega za delo najbolj sposobnega sina za eno ali dve leti na kmetijsko šolo.

Ravno tako izločimo iz računa tudi vsa ona gospodarstva, ki imajo več kakor 100 ha površine. Sicer je ravno ob vznožju Karavank več slovenskih gozdnih kmečkih gospodarstev, ki imajo preko 100 ha površine in nimajo zaradi tamkajšnjih gospodarskih razmer zato še nikakega veleposestniškega značaja; vseeno pa teh posestev v našem računu ne upoštevamo.

Na Koroškem je v okrajih Šmohor, Beljak, Celovec in Velikovec okrog 3.800 slovenskih kmečkih posestev s površino 5 do 20 ha in okrog 2.400 slovenskih kmečkih posestev s površino 20 do 100 ha, ali skupno 5.800 slovenskih kmečkih posestev s površino 5 do 100 ha. Z drugimi besedami se to pravi, da bi morali imeti na Koroškem okrog 5.800 slovenskih kmečkih gospodarjev, ki so obiskovali slovensko kmetijsko šolo. Nadalje bi morali imeti ravno toliko slovenskih kmečkih gospodinj, ki so obiskovale slovensko kmetijsko-gospodinjko šolo.

Računajmo, da se menja gospodar na kmečkem posestvu povprečno vsakih 35

Več volne — boljša obleka

»Volna je zlata valuta«, slišimo danes večkrat. Brez volne, ki jo pridelajo kmeti doma, bi bil danes velik del naših kmečkih ljudi brez obleke. Nakazilo za obleko je danes težko dobiti, ko pa ga dobiš, ni obleke. Zato je razumljivo, da danes redi vsak kmet toliko ovce, kolikor jih more največ prekrmiti preko zime in za kolikor more dobiti pašo v poletju.

Pa ne samo danes, v izrednih razmerah, ima ovčereja velik pomen. Velikega gospodarskega pomena je ovčereja tudi v rednih razmerah, četudi se zdi, da takrat ovčereja ni rentabilna. Že samo zato je ovčereja velikega pomena, da ne ostanejo neizrabljeni razni pašniki, ki so dobri samo za ovčjo pašo.

Tudi takrat, ko bo spet začelo zelo primanjkovati denarja v kmečkih domovih, bo imela ovčereja velik pomen, ker bo preskrbela obleko za vso družino.

Škoda pa je za kmeta in za skupnost, da pri reji ovce gleda kmet predvsem samo na število ovce, premalo pa tudi na težo ovce in na kakovost volne.

Četudi bi redil kmet ovce samo zato in samo v tolikem številu, da ima zadosti volne za lastne potrebe, bi mu ne smelo biti vseeno, koliko volne mu dajo posamezne ovce.

let, četudi se splošno računa, da se menja že vsakih 30 let. Tako dobimo, da prevzame kmečko posestvo v slovenskem delu Koroške vsako leto okrog 165 novih kmečkih gospodarjev, ki bi morali dovršiti kmetijsko šolo. Na vsako šolo moramo računati največ 40 učencev, ker je praktično življenje pokazalo, da pouk ni mogoče smotno urediti, ako je v šoli večje število učencev.

Za Slovence na Koroškem bi bile potrebne torej 4 kmetijske in 4 kmetijsko-gospodinjke šole.

In koliko šol imamo? — Nobene.

Resnica je, da bi po gornjem računu morali tudi Nemci na Koroškem imeti 9 kmetijskih šol in 9 kmetijsko-gospodinjkih šol. Toda nemški kmetje danes že imajo 6 kmetijskih šol z 10 razredi in 4 kmetijsko-gospodinjke šole s 4 razredi.

Slovenski kmetje, ki ravno tako plačujejo vse davke, tudi one, iz katerih se te šole vzdržujejo, in oddajajo ravno tako vse kmetijske pridelke in živino kakor njihovi nemški stanovski tovariši, pa nimajo niti ene kmetijske in niti ene kmetijsko-gospodinjke šole.

Koristi celotnega kmetijstva na Koroškem in še posebej koristi slovenskega kmečkega stanu zahtevajo, zaradi toliko poudarjene pravičnosti do Slovencev na Koroškem in tudi zaradi izboljšanja prehrane na Koroškem vsled zvišanja pridelkov pa je potrebno, da vlada čimprej ugotovi, če skoraj polstoletni zahtevi Slovencev na Koroškem po ustanovitvi vsaj ene slovenske kmetijske in vsaj ene slovenske kmetijsko-gospodinjke šole.

Gotovo je, da naše ovce niso prvovrstne. Večina naših ovce danes gotovo daje letno komaj po en kilogram volne, medtem ko bi mogle dajati odrasle ovce do dva kilograma volne, torej še enkrat toliko.

Marsikdo, ki začne s povečano ovčerejo, premišljuje, zakaj si ne bi nabavil takih ovce, ki dajejo mnogo več volne kakor pa naše domače ovce. In poleg večje količine dajejo te ovce še volno veliko boljše kakovosti. Ako bi to bilo tako enostavno, bi že davno na Koroškem ne imeli več naše domače ovce, ampak samo prvovrstne »merino« ovce. Je pa tako, da te ovce niso za naše podnebje. Te ovce ne bi prenašale velike vlage in deževja v naših krajih, volnena vlakna bi postala zaradi teh vremenskih razmer krhka in manjvredna.

Zato je za naše kraje primerna samo naša domača ovca, ki se je našim podnebnim razmeram že prilagodila (aklimatizirala). Ta ovca daje tudi volno, ki je naravnost izborna za napravo sukna in sukno, izdelano iz te volne, je tudi zelo trpežno.

Potrebno pa je dvojce: povečati količino volne pri posameznih ovcah in istočasno izboljšati kakovost te volne.

Ako hočemo doseči to dvojce, moramo izbrati za plemo samo dobre velike ovce, ki imajo gosto, dobro skle-

njeno in čim manj resnato volno. Ako izberemo za plemo samo take ovce, se pokaže že v prvem rodu povečanje količine volne za pol kilograma pri ovci.

Zato je nerazumljivo, kako je mogoče rešiti za plemo ovce, ki ne dajejo več volne kakor navadna ovca in je poleg tega ta volna še slabe kakovosti. Navadno je ta volna zelo resnata, posamezni kosmi in kosmiči so slabo sklenjeni. Resnata volnena vlakna so popolnoma brez vrednosti, ne da jo se tkati in ne barvati.

Ni pa zadosti, ako so samo posamezni kmečki gospodarji tako skrbni, da skrbijo za dobre plemenske ovce. Večkrat se na paši ovce raznih gospodarjev pomešajo in morejo tako slabi ovni pokvariti zarod dobrih ovce. Zato je treba odstraniti slabe ovce ne samo iz enega hleva, taki slabi ovni morajo izginiti iz vseh hlevov. Zlasti pa ne smejo slabi ovni na skupne paše, kjer bi mogli popolnoma pokvariti oziroma uničiti dolgoletno delo dobrih ovčerejcev za izboljšanje količine in kakovosti volne.

Ako se posreči izločiti vse slabe in manjvredne ovce in ko bomo redili samo take plemenske ovce, ki bodo odrasli dali letno tri in tudi več kilogramov dobre volne, takrat bodo tudi naše ovce dajale letno še enkrat toliko volne kakor danes. Pri tem pa je važno še zlasti to, da s tem ne bo treba niti povečati števila ovce in se zato stroški reje pri podvojenih dohodkih ne bodo povečali.

Gospodarske zanimivosti

Živilske nakaznice ostanejo

Glavna tajnik mednarodnega odbora za pomoč pri prehrani, Fitzgerald, je izjavil, da nova svetovna žetev žita še ne opravičuje upanja, da bi mogli v Evropi ukiniti živilske nakaznice za kruh.

Škoda na Moravskem

Kmetijstvo Moravske, to je najbolj poljedelski del Češke, je utrpelo letos zaradi toče, suše in drugih poškodb na njivskih pridelkih skupno škodo v iznosu nad 800 milijonov čeških kron, to je okrog 300 milijonov šilingov.

Zito za Avstrijo

Ameriško ministrstvo za kmetijstvo je objavilo podatke o razdelitvi oziroma do-delitvi žita in mlevskih izdelkov posameznim državam v mesecu oktobru letošnjega leta. Po tej razdelitvi bo dobila Avstrija v mesecu oktobru 42.500 ton pšenice in 11.000 ton moke. Za september letos dobi Avstrija 34.000 ton pšenice in 11.000 ton moke. — K tem številkam je zanimivo vedeti, da pridelajo Koroška v celoti letno okrog 13.000 rži in 10.000 pšenice.

Plug za planinske kmetije

Koroška tovarna strojev v Beljaku je izdelala poseben tip plugov za hribovite lege. Posebnost tega pluga je v tem, da pri nagnjenosti terena do 30% prevrača zemljo navzgor. Ta plug bo pri oranju velika odpora planinskim kmetijem. Preprečeno bo namreč, da bi prehajala zemlja v strminah vedno bolj v dolino, zgornji del njive pa izgubil polagoma ves rodni sloj zemlje.

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

12.

»Ali spet za vnuke moleduješ?«

»Gospod Bog! Zase bi prosil. Če Ti je prav, vzemi me k sebi; dognal sem.«

»Kaj pa Marko, Rozalka in Manica?«

»Boš pa Ti nanje popazil.«

»Ali sedaj veš, da vem?« Skoraj hud je bil.

»Vem, vem, vem.«

»Prav.« Zopet se je dvigal proti visokemu nebu in čim više je bil, tembolj je bil prazničen.

»Ljubi moj Bog, še nekaj.«

Pogledal je nazaj.

»Če bi me v nebesih posadil zraven moje rajnice.«

Ni mu odgovoril. Zginil je.

Rozalka, ki je prišla kuhat južino, se je oca prestrašila, tak je bil. Pomagala mu je v hišo.

*

Drugi dan zgodaj dopoldne je prignal za Markom in Jokom na Jezercu Gašper Poklukar Muhovčev trop. Njegov pes, Ravenski mu je bilo ime, se je takoj zakadil v Hrusta, pa je hitro odnehal, ko je zarenčal nad njim Volkun.

Okrog poldneva je pripel za Planjavčevimi jarcji Mežkov Joža. Imel je za varstvo slabotno psico Živo. Pa ga ni nič skrbelo.

Zadnji je pripasal do koč Podrobarjev trop šaljivi Blaž Podgošar brez psa. Ko so ga vprašali, kaj bo, če se pritiho-tapi volk, jim je odgovoril: »Naj le pride. Tako

mu bom povedal, da bo od smeha počil, pa bo sit.«

Reber je obmolknila in počivala. Le vsako jutro in vsak večer so zapeli kozji zvončki in redkokdaj Koračkov rog.

Oživila pa je pot čez Vrh. Iz nje je marsikako jutro, kadar so nesle dekleta v rožastih škafih, z belimi prti prevezanih, mleko s planine, zaplavala nad poljem med Pečmi in Savo zdrava pesem.

5. SLEČ ŽARI

Bajtnikova Mica je ponesla zadnjo skledo mleka, pokrila smetano in je, dasi ni imela navade govoriti sama s sabo, glasno spregovorila: »Prav ponjo bom morala iti.«

Mica je že več let planinila v rodinski koči, ki je bila zidana na Jezércih; dandanes je zapuščena; v nekaj letih bo razvalina in bo izginila, kakor so izginile druge stare koče in tabori.

Izpred praga se je ponovno ozrla proti spodnjemu jezercu na stezo, po kateri je počasi prihajala Frčjeva Reza z velikim šopkom razcevelega sleča v roki.

»Drugam moram obrniti misli deklju,« je sklenila korenjaška Mica in sedla na klopec pod smreko, tako debelo, da sta jo dva moža komaj objela.

»Rezka! Najbolj rdeče vejice sleča si nalomila. Prisedi!«

»Za pred Mater božjo sedmerih žalosti sem jih.« In je sedla.

»Videla sem, da si jo prinesla s sabo v planino. Ne vem, ali si naredila prav.«

»Nekaj svetega moramo imeti tudi v planinah pri sebi, ko k mašam ne moremo.«

»Imaš prav. Pa — ne s sedmerimi meči prebodenega srca žalostne Matere božje za mladega deklju, kakor si ti.«

»Najlažje molim pred njo.« Solze so ji stopile v oči.

Mica jo je prišla za roko in jo očitajoče pogledala: »Rezka?«

»Kaj me gledaš?«

»Spet si bila v Globokem potoku pri Štefanovem križu.«

»Kako to veš?«

»Pred mano Zavrhom nihče nič ne more skriti. In ko si predčerašnjim vsa zasopla pritekla h kočam in pripovedovala, da si v Globokem potoku čutila medveda, sem kmalu za tabo prišla tudi jaz. In jaz sem bila tisti medved, ki je v gošči nad Štefanovim križem godrnjal in lomstil.«

»Zakaj si me tako prestrašila?«

»Zato sem te, ker nisem mogla več gledati tvojih solza in ker sem te hotela za vselej oplašiti, da ne boš več hodila jokati za Štefanom.«

»Oh! Da ga je morala smreka ubiti. In še previden ni bil. Oh! Preveč sva bila prijateljca.« Skrila je glavo v rdeči sleč in bridko jokala.

Mica jo je nekaj časa molče opazovala in premišljala, ali bi ali bi ne. Pa ko se je spomnila, da Reza nima mame, pravzaprav nikogar, se je odločila, da bo. Prisedla je tesno k njej, k revici, in jo milovala kakor lastnega otroka.

»Rezka! Kakor te ogledujem, ne morem verjeti. Ne bo res. — Morebiti le drugače nisi zdrava.«

Rezka je dvignila glavo in jo začudeno gledala. Ni je razumela. Samo čutila je, da ima Mica, robavsasta Mica, srce in da ima njo, Frčjevo Rezo, zelo rada.

Mica se ji je pa nasmejala. »In četudi je res: če sta se imela rada. Vsak človek kaj pogrši. Res da nimaš mame in pravzaprav nikogar. Bom pa jaz tvoja mama. Nisem

praznih rok. Zavrhom je v vsakem grmu krajcar in jaz jih dolga leta nabiram in ne vem pravzaprav nikamor z njimi. — No, reci da.«

»Mica! Ni res, kar misliš.«

»Saj sem rekla, da ne morem verjeti. Kaj pa potem tožiš, da ni bil previden!«

»Zaradi naju dveh mu niso zapirali nebeških vrat.«

»Zaradi drugega pa tudi ne. So mu jih mar zaradi žuljavih rok in pretegnjenih kosti?«

»Mica!«

»No kaj?«

»Pa mi bodi mama. Pa ne zaradi denarja. Tako —.«

»Bom, če boš ubogala.«

»Bom.«

»Poglej! Štefan je v nebesih, če še ni, pa še bo. Moli zanj! Ti si pa na zemlji, na kateri vsak človek nosi svoj križ, pa je vseeno lepa. Vstaniva! — Poslušaj! — Z vseh bregov se zlivajo glasovi zvoncev h kočam v eno samo pesem, ki človeka zbije. Kaj so proti njej Bovčani z basom, škantom in pa klarinetom v zasmrajenih gostilnah in na zaprašenih skednjih ob svatbah. In kakšne odre je naredil sam Bog našim godcem: konjem, govedi in drobnici. Podstavil jim je živo skalo, jo pregrnil s travami, obsečil z gozdovi in opletel z venci sleča.

Po osojah ga je nasadil, da prehitro ne odcvete.«

Reza sama sebi ni mogla verjeti, kako da se je Mica tako raznežila, in je z otroško široko odprtimi očmi stala zraven nje, Mica je obmolknila in Rezi je bilo silno nerodno; ni vedela, kaj bi, in je hotela oditi: »Treba bo prijeti za žetnar; tretjinek že žene molzne krave h kočam.«

Izpod domače lipe

TINJE

Sv. Jernej je tudi k nam prinesel prve jesenske pozdrave. Žita so pospravljena in smo sredi otavne košnje. Otroci imajo delo s pobiranjem sadja, ki ga bo tudi letos dovolj za domače potrebe. Tudi žlahtna rožica tinskega polja, ajda, lepo kaže. Kmetu obeta lepo zrnje, čebelarju pa sladko strd.

Da, veliko dela zahteva ta čas. Vse mora biti lepo in pravočasno pospravljeno in pod streho. Je pa ta čas tudi čas veselja in zadovoljstva za delovnega človeka, zlasti za kmeta, ko vidi in sprejema sadove svoje pridnosti in svojega truda.

Tako veselje se rado pokaže tudi na zunaj. Veselje, združeno z gorečo zahvalo dobremu Bogu za prejete dobre, je bila pri nas slovesnost srebrne maše mil. gospoda prošta iz Podkrasne Trabesingerja, tinskega rojaka. Letošnji Veliki šmaren, Gospojica, je bil res lep dan v vsakem pogledu. Bilo je polno ljudstva od blizu in daleč. Pred lepo okrašeno cerkvijo je bil pozdrav prečastitemu gospodu srebrnomošniku, nato pa slovesen vohod v cerkev. Slavnostno pridigo je imel preč. g. župnik iz Grabštajna, po pridigi pa je bila slovesna sveta maša. Nato je bilo običajno vsakoletno pranganje skozi idilični proštiji gozd. S slovesnim »Te Deum« je bila dopoldanska slovesnost zaključena. Popoldne ob treh se je slovesnost nadaljevala. Začeli smo to pot v proštiskem gozdiču pri Marijini kapelici. Tu so nas mlada tinska dekleta razveselila z lepo spevoigro »Venčarica«. Po spominskem, v srce segajočem nagovoru našega domačega g. prošta smo šli vsi v cerkev, kjer so bile pete litanije.

Popoldanska slovesnost je bila vsa v znamenju veselega svidenja preč. g. srebrnomošnika z nekdanjimi družicami pri njegovi novi maši. V veselem razpoloženju je kar prehitro minil popoldan in z njim tudi dan te lepe slovesnosti.

Naslednji dan smo imeli romanje v Krko in »Marijo Hilf«. Na dveh tovornih avtomobilih nas je bilo 70 romarjev. Imeli smo res lep dan, poln sonca in veselja. Splošno zadovoljstvo nad tako lepim romanjem je navdušilo še druge in tako smo morali romanje čez teden dni ponoviti. Tokrat nas je bilo okrog 100. Marsikdo iz Tinj bi še želel iti. Za te pa velja: Drugo leto, če Bog da.

To naj bi bilo za danes dovolj. Kdor pa hoče še kaj več zvedeti, naj pride pa sam pogledat, ker pri nas je tako lepo, da se ne da vsega popisati.

SV. NEŽA

Drugo nedeljo po Veliki Gospojici, 24. avgusta je bil pri sv. Neži običajni drugi sejem. Nenavadno je, da je v tem kraju iz starih časov kar troje sejmov. Včasih se je zbralo na to nedeljo, zlasti na drugi sejem, veliko ljudi. Prva maša je bila slovenska, druga pa nemška, ko so prišli Šentpeterčani s procesijo. Nato je bila slavnostna sveta maša in pridiga. Govornik se je v pridigi naslanjal na nedeljski evangelij o petintridesetih velikih čudežih, ko je Jezus ozdravljaval bolnike. Na koncu pridige

je govornik govoril o Mohorjevi družbi, ki bo v Celovcu spet ustanovljena in h kateri naj ljudje spet pristopijo. Z verskim življenjem bo spet zavladala pravica in ljubezen do bližnjega.

Ljudje, ki so se udeležili semnja pri sv. Neži, so mislili in nasvetovali, naj bi na ta dan vsako leto bila versko-prosvetna zborovanja. Ljudje bi se teh zborovanj radi udeležili in z verskim življenjem bi se krepila in ohranjala narodna zavest. Zgodovinar Helmold (leta 1177) je v svoji »Kroniki Slovencev« zapisal, da nobeno ljudstvo ni tako udano svojim duhovnikom, kakor Koroški Slovenci. Naj ostane še tako naprej.

HUMČE

Dne 11. avgusta je našo spodnjo vas obiskala strašna nevihta z debelo točo, kakršne tu še nihče ne pomni. Napravila je mnogo škode na sadju in polju. Zlasti ajdo je zmrzarila. Pa kljub temu, da nam je tako hudo pobilo, smo žeganje obhajali na jezo še lepše kakor lansko leto. Dekleta so cerkev lepo okrasila in pevci so lepo peli. Še lepše bi peli, če ne bi tenoristi »štrajkali«. Naše Mici tod okrog so namreč hude babnice in ni vsak dobil dovoljenja za v Humče. Vi se smejete, pa je stvar hudo resna. Mnogo prej dobiš »Bezug-schein« kakor od marsikatero hude Mice dovoljenje, da smeš kam iti. Popoldne smo se, kot navadno, malo povesečili pod domačo lipo. Brezova godba nam je pa igrala nekaj poskočnih za mlade in stare ljudi.

STRPNA VAS

V kroniki naše vasi ni nikjer zapisano, da bi se kdaj oglasili v »Koroški kroniki«. Če pa smo se, smo pozabili napisati in odslej naprej bomo bolj pridni ter sproti beležili take dogodke. Smo namreč malo bolj ponižni kakor sosedje Štebanjci, ki so bolj vroče krvi in si sem pa tja skočijo v lase; če imajo pa le prehud krvni pritisk, pa skočijo tudi drugim v lase, kakor se je zgodilo na žeganje. Potem se morajo seveda preseliti od mize s krofi k mizi z ričetom, kar je le prevelika razlika.

Naše vasi s ceste skoraj ne opaziš, ker jo zakriva drevje, ki je letos bogato obloženo s sadjem in smo že nekaj mošta naprešali, ker v letošnji hudi vročini smo lanskega popili, ker se tudi mi držimo načela, da voda še za v čevlji ni dobra.

Pred kratkim nas je obiskala nesreča. Pri Kraigerjevih, p. d. pri Svačiču, sta se jim rodila dva fantka, pa sta na neizmerno žalost staršev revčka takoj umrla. Hvala Bogu, da je vsaj mati ostala. Vsa vas je sočustvovala z nesrečnimi starši in vaščani so se v lepem številu udeležili pogreba.

V časopisih smo z veseljem brali vest, da se bodo vrnili iz Rusije vsi vojni ujetniki. Pri nas in marsikje drugod pogrešajo po družinah očeta, sina ali brata, ki se po dveh letih po končani vojni potika okrog po svetu in premišljuje samo to, kako je doma in kdaj se bo vrnil. Po dolgih dveh letih

jim bo izpolnjena želja: Ljubo doma, kdor ga ima. Mnogi imajo od vojnih ujetnikov vesti in vedo, kje so, mnogi pa že dolgo nimajo nobene vesti in tem je spet zagorelo upanje: sedaj pa bo nenadoma prišel. Bog daj, da bi se jim želja izpolnila.

Tudi pri nas že težko čakamo z mnogimi drugimi, kdaj bo posvetila električna luč. Nekoliko upanja je že, ker so začeli delati transformator, vendar pa ni misliti, da bi posvetila pred zimo, ki jo bomo morali prebiti še ob petrolejkah.

KASAZE

K nam, ki smo bolj od ceste pomaknjeni in skriti, maiokdaj kdo zaide. V nedeljo pa smo imeli žeganje in je marsikoga privreda pot, ki ga drugače sicer ne bi. Dopoldne smo imeli mašo in pranganje, popoldne ob treh pa pete litanije. Cerkvene obrede je opravil šmihelski gospod kaplan, ki vedno pomaga, kjer je treba. Naš gospod župnik je bil namreč bolan, sedaj pa je že boljši, vendar ne toliko dober, da bi sam zmogel vse delo ob žeganju. Želimo mu, da bi bil kmalu popolnoma zdrav, pa ne za to, da ne bi šmihelski gospod smel več priti. Na ta dan so prišli, kakor je navada, znanci in sorodniki od vseh strani, ter se pomenili o sedanjih in prihodnjih težavah. Pogostili smo jih s češnjevcem, moštom in krofi. Ob prepevanju lepih slovenskih pesmi nam je popoldne kmalu minilo in z bližajočo se nočjo se je bilo treba posloviti.

ŠKOCIJAN

„Umr! je mož.

Kje tak je še med nami

kot on, ki spi v prezgodnji groba jami?“

Teh pesnikovih besed smo se spominjali, ko smo bili zbrani v ponedeljek pri maši zadušnici ob deveti obletnici smrti blagopokojnega škocijanskega župnika in narodnega boritelja Vinka Poljanca, ki je moral umreti zato, ker je bil zaveden in neizprosno bojevnik za pravice svojega teptanega in zaničevanega naroda. Če so se nad kom, so se nad njim uresničile psalmistove besede: Ecce, quomodo moritur iustus et nemo percipit corde — Glejte, kako umira pravični in nihče se ne zgane v svojem srcu. Umr! je nedolžen, v borbi za pravico in nihče od tistih, ki so krivi njegove smrti, se takrat v svojem srcu ni zavedal, da pošilja v smrt moža, katerega smrti narod ne bo nikdar pozabil in si bo koval usodo naprej ter terjati obresti od smrti nedolžnega. Mi pa, ki smo preživeli hude in težke čase in se v tej nadaljnji borbi za naš narodni obstoj in pravice borimo naprej in terjamo, kar so hoteli naši sovražniki s smrtjo naših velikih mož nam ukrasti, ob njegovi smrti ne tarnamo in ne jokamo, ampak se njegove nasilne smrti spominjamo s pesnikovimi besedami:

»Še duh njegov živi med nami,
na delo nas budi in drami.«

CELOVEČ

Ne za Cerkev in versko življenje, ne za državo in njeno blagostanje, ne za posamezno družino, ne za posameznega mladeč človeka ne more biti brez pomena, če se preveč ljudi ne zanima več za pravno postavbo, ki zahteva, da se smejo in morajo

otroci roditi samo iz zakonskih zvez. Smisel te postave je, da naj vsak oče skrbi za svojega otroka in da se vse breme ne pusti samo materi ali pa občini in državi, kar je še slabše. Hitlerjev blazni nauk je izpodjedel vsa pravna načela in pogubne posledice tega nauka se širijo še danes ter se oblast za nevarnost povečini ne mci, čeprav je to vprašanje silnega pomena. Leta 1914 je bilo na Koroškem 6894 zakonskih in 2400 nezakonskih otrok. In to se ponavlja kar naprej. Koliko solza, žalosti in kletv je v teh številkah! K temu pride še 1081 divjih zakonov. Tu vidimo pred seboj družabno gnolobo, ki se širi naprej po deželi. Usoda nezakonske matere je mnogokrat ta, da postane morilka svojega otroka, usoda nezakonskega otroka pa še daleč ni tako sončna in mehka, kakor usoda otroka, nad katerim čuvata skrbni oče in mati. Hitler je zahteval od vsake ženske otroka in država je plačevala za vsakega otroka tako, da materi ni bilo več treba iskati dela in zaslužka. Ljudstvo pa se s tem ni množilo. Nekaj let že, potem pa je število naraščaja padlo pod staro višino. V Celovcu je bilo:

Leta 1938	36,5%	otrok
» 1937	26,3%	otrok
» 1942	42 %	otrok
» 1943	19,4%	otrok
» 1945	19,6%	otrok
» 1946	23,4%	otrok

Leta 1946. so se vrnili vojaki, zakoni so se sklepali in rodilo se je več otrok. Če hočemo proti tej kugi uspeti, moramo mladim ljudem pokazati pravo pot lepega življenja in jih pripeljati nazaj k verskemu življenju. Vzgoja naj mlademu človeku globoko vtisne zavest njegove fantovske in dekliske časti. Dolžnost oblasti bi bila, da bi omejevala neumne in brezglave veselice in prireditve ter mladino navajala k pametnemu in poštenemu delu. To vidimo zlasti danes, ko vidiš vsak dan nova vabila k različnim zabavam, ki imajo samo en smisel: neumno norenje in prerivanje. Vse te zabave nimajo v sebi niti drobec takega, od česar naj bi že itak zapuščena mladina imela kakšno duhovno korist. Teh zabav je 99%. Kam bo tako brezglavo norenje, za katero mladina ni odgovorna, privedlo, ko je danes mladi svet potreben prav tako duševnih kalorij kakor telesnih. In prvo je morda še bolj potrebno in važno za bodočnost naše mladine. Ko gledaš to mladino po raznih plesiščih, se ti res zasmili in tesno ti postane pri srcu, ko gledaš to duhovno praznoto. Mladina se hoče razveseliti. Toda treba ji je dati poštene zabave, ker kar se bo Janezek naučil, bo Janez znal.

KOTMARA VAS

Preteklo nedeljo smo imeli pri nas žeganje in kakor se spodobi, smo ta domač praznik proslavili čim bolj slovesno. Dekleta so skoraj ves teden pletle vence, da so z njimi dostojno okrasile cerkev. Ob devetih je bilo pranganje, potem pa maša, h kateri so prihiteli ljudje iz vseh okoliških krajev. Po maši so se ljudje porazgubili k znanec in sorodnikom, popoldne pa so se zbrali spet v cerkvi k petim litanijam. Lepo je bilo slovensko petje v cerkvi in pri procesiji in so mnogo pripomogli, da je cerkvena slovesnost bila čisto v slovenskem duhu.

»Nikamur se ti ne mudi. Nisem še vsega povedala.« Prijela jo je okrog pasu:

»Ti si letos prvič prišla v planine, jaz sem se postarala v njih. Tri pomladi boš preživela vsako leto. Prvo doma, drugo med žarečim slečem na Jezércih, tretjo na Zelenici, kadar murke zagore. Srednja je najhujša.«

»O, to bo lepo! Kar vse življenje bom planinila.«

»Je lepo, pa je tudi hudo. Preveč razgiblje pomlad srca. Še butasti Žorga se bo otajal za dan, dva, potem bo pa spet zamrznil.« Pošepetala ji je na uho, čeprav jih nihče ni mogel slišati: »Izlepa nikomur nič ne verjemi! Sicer bom pa že jaz vse videla, saj sem sedaj tvoja mama.«

»Si. Le bodi!«

Odšli sta vsaka v svojo koč. Reza je pozabila postaviti pred žalostno Mater božjo razcveti sleč.

Mleko je pelo v žentarje. Pa je pomolila Mica glavo okrog kravjega repa in razigrano opomnila Rezo: »Ti, Trlejeva Meta bo mleko še zlila. Samo na Bukovo peč gleda, čez katero žene Marko jarce. Haha! Kaj ti nisem rekla, deklíč, da sleč žari.«

»Morebiti si prezgodaj obsodila.«

»Nje ne. Za fanta pa še ne vem.«

Napenili sta polne žentarje mleka in ga odnesli vsaka v svojo koč.

*

Ovčarji so zaprli v tamore vsak svoj trop. Kakor šestero snežnih zametov, kateri, na debelo naneseni v globoke kotanje, do poletja niso skopneli, so ležali jarci v nepokritih stajah, z zloženim kamenjem ograjenih. Črne živali med drobnico pa so bile kakor temno kamenje, ki se je privadilo s strmin v nižino na sneg.

Psi so poiskali po kočah svoja korita in pohlastali pripravljeno večerjo, ovčarji pa so pricokljali k skali sredi med kočami in tamori, po kateri se je spenjalo in igralo nekaj kozličev.

Vsak večer so se tako sešli in skoro vselej je kdo potožil, da mu je ali medved vrgel jarca ali da mu jih je volk ali da se mu je kakšen izgubil in ga ni več. Večinoma so bile to motoglave živali, ki jih ni bilo posebno škoda. Joku pa je medved odnesel eno najlepših ovac.

Stali so pred skalo in se pogovarjali:

»K tamorom se ne upa zverina zaradi ognjev in psov, za tropi na paši pa stikuje še v jasnih dneh.«

Radovednost je prignala tudi Tevža. Med ovčarje ni hotel stopiti zaradi Marka; spodil je kozliča s skale in sam sedel nanjo.

Zadnji je prišel Jok, kateremu so hiteli povedati: »Marko je zopet do zadnjega jagnjeta vse prignil h kočam.«

»Prav,« se je razveselil Jok.

»Kakšen zlomek je vendar to, da imamo že vsi drugi več dni izgube, še ti eno, Jok, on pa noben dan nič!«

Jok je mirno razložil, kakor bi učil: »Nekaj je sreča, največ pa Volkun, ki vedno obrača trop proti vetru in ga takoj ustavi, če zavoha, da ni varno. Pa bo že še tudi Marko prišel na vrsto. Da bi le prevečkrat ne. Kaj pa drugi?«

»Samo Podgošar — Blaž — pogreša troje jarcev.«

»Ti jih je volk zmetal?«

»Mi jih ni. V Plaznini so se nekam vtekli. Nisem jih mogel izslediti. Jutri zjutraj bo pa skoro gotovo že prepozno.«

Jok je pomislil: »Škoda jih je. Res bo kmalu noč; pa, saj bo jasna in nekaj lune bo tudi. Če bi Marko šel z Volkunom in bi

s sabo vzela še mojega Hrusta, jih skoro gotovo rešita.«

»Še mojega Ravsa vzemita,« je ponudil Pokljukar svojega psa.

»Bolj prav, da ne, ko se z Volkunom takoj skoljeta.«

»Pojdiva brž!« je silil Marko.

»Večerjala bi še prej.«

»Kaj večerja!« je dejal Marko in tenko zažvižgal: »Volkun! Hrust! K meni! Fiii! — Kar hiti,« se je obrnil k Blažu, »te bom že s psoma dohitel.«

Psa sta vesela pritekla. Marko jih je grede, ko je odhajal, pobožal: »Priden, Volkun! Priden, Hrust! Oba pridna.«

»Nimata ga psa zastoj rada.« In so odšli vsak k svoji skledi mlečne kaše.

Tevžu se je upirala in jo je skoraj polovico vrgel v pomije. Zmeknil je cikle, sezul nogavice in rekel, preden je odšel: »Noge me pečejo, jih grem v roso hladit.«

Komaj se je dobro znočilo in so pozaprlí koč, se je Tevž kakor lisjak prioprezoval k Podlipnikovi jarčji staji, previdno odprl novo leso, komaj za enega jarca na široko, in se kakor maček splazil k drobnici, katera se ni kaj prida vznemirila. — Kako naj živina in še posebno jarci, razloči ponoči Tevža od Marka. — Ujel je za volno jarca in ga pehnil skozi leso iz staje. In še drugega in še in še. Skrbno je pazil, da ni prijel nobene živali z zvoncec: »Ne bo jih izlepa dobil Marko, četudi ostanejo živi.«

Tiho, da ga nihče ni mogel slišati, je odgnal mali tropič proti Podjavoru, se hitro vrnil in še slišal s svojega ležišča, kako sta vsa zadovoljna prignala Marko in Blaž vse troje izgubljenih jarcev, jih zaprla v Podrobarjevo stajo. Marko pa Hrusta k Blažnikovim jarcem, voščil lahko

noč in ukazal svojemu psu: »Volkun! Čuvaj! Hop!« Pes je skočil kakor skoraj vsak večer čez ograjo v stajo. Za Markom pa so koj nato zaškrípale duri Podlipnikove koč.

Škodoželjno se je nasmejal Tevž v okajene skodle: »Nimaš še nič izgub, ti edini; bomo videli, kdo jih bo imel do nedelje največ.«

Pastirji in majerce, vse je pospalo. Na planjavi med obema jezercema so bili konji ob travo. V pokritih tamorih, večinoma napol v zemljo vkopanih, je prežvekovala goved, Žorgovi voli in Lukeževa čreda; za kamenitimi ogradi pa jarci.

Kakor bi tudi zvonci na vratovih spali, se je redkokdaj kateri oglašil in še takrat prav rahlo.

Ozek krajec lune je že davno zginil. Na jasnem nebu pa so pomežikovale zvezde, kakor bi hotele skozi temo ogledati, kaj se godi na zemlji.

V goščah so se oglašale sove.

V stajah pa so stražili psi: Volkun in Hrust in Ravs in Živa.

*

Majerce so vstajale vedno prve, še pred svitom, da so do sonca pomolze krave. Saj so po južini navadno zopet malo legle. Pastirji pa, ki čez dan pri tropih niso smeli prav nič zadremati, so radi dalje poležali.

Utrujen od prejšnjega dne je Marko tako trdno spal, da ga je morala Brkovčeva Franca večkrat potresti, preden ga je prebudila: »Marko! — Marko! — Marko! — Zbudi se vendar!«

»Kaj pa je?« je vprašal v polspanju.

»Od svoje staje leso si sinoči pozabil ... preti.«

(Dalje prihodnjič.)

RADIO CELOVEC

HABSBURSKO-GORIŠKO RAVNOTEZJE
(Nadaljevanje.)

Štajerska, Koroška in Kranjska so politično nerazgibane tudi pod nasledniki Majnhardovimi in Albrehtovimi. Grofu Majnhardu sledi leta 1295 na Koroškem, Kranjskem in Tirolskem njegov sin Henrik. Mlademu, za višjimi cilji stremecu grofu, pa te dežele že niso več zadostovale. Leta 1306. so na Češkem s kraljem Václavom III. izumrli Přemyslovci in nemški kralj Albreht je smatral to priliko za ugodno, da pridobi Češko za habsburški rod. S tem je pa prišel navzkriž s koroškim vojvodom Henrikom, ki je imel za ženo eno izmed sestra zadnjega Přemyslovca in je tudi zahteval češke dežele zase. Staro zavestništvo med goriško-tirolskimi grofi in Habsburžani se je zaradi češke dediščine izprevrglo v hudo nasprotstvo, ki je vzhodnoalpske in sosednje dežele poglaval v dva vojna tabora. Velik del odločilne vojne za češko krono se vrši na slovenskih tleh. Oglejski patriarh, goriški škof, grofje Ortenburški, Vovbrški in Pfanberški, svobodni gospodje Žovneški, cerkveni knezi salzburški, bamberski in krški, stoje na strani Habsburžanov, ki se jim posreči pridobiti na Kranjskem in Koroškem važne vostojanke, med drugimi na Kranjskem Višnjo goro in Kranj, na Koroškem pa Št. Vid, Celovec in Velikovec. Samostan Gornji grad, ki je na strani Henrikovi, mora zaradi napadov Vovbrških in Žovneških mnogo prestat. Habsburška koalicija poseže tudi preko državnih meja, ko na sestanku v Mariboru l. 1308. sklene Habsburžan vojvoda Friderik zvezo s hrvaškimi grofi Baboniči in z grofom Dujmom Frankopanom. Hrvatska gospoda se obveže z vojaško in denarno pomočjo, za kar dobe Baboniči v zakup vrsto posestev ob spodnji Krki in Gorjancih. Tudi smrt nemškega kralja Albrehta, ki ga je leta 1308. ubil lastni nečak, ni končala vojne kampanje. Ta se vrši sedaj največ v štajerskem Podravju, ki ga brani Ulrik iz Wallseeja proti vpadom Henrikovega zaveznika, ogrskega grofa Henrika iz Güssinga. Slovenjgradec, ki so ga koroški vojvodi imeli od oglejske cerkve v fevd, zavzamejo po večdnem obleganju združeni krški škof, grofje Vovbrški in hrvaški Baboniči. Sele mir, sklenjen avgusta 1308 v Znojmu, je zaenkrat končal vojevanje za češko krono. Habsburžani se odrečejo Češki in priznajo Henrika za češkega kralja, obdrže pa vse, kar so pridobili na Koroškem in v Savinjski dolini.

Se med vojno za češko krono je svobodni gospod Ulrik iz Žovneka stopil med vazale Habsburžanov na ta način, da je prostovoljno svojo lastno posest Žovnek, Ostrovico, Senek in Liebenstein tem prodal in jo nato zopet kot fevd od njih sprejel. S tem je eden najstarejših in najvplivnejših rodov Savinjske doline pristal na Habsburžane in njihovo politiko. Kmalu se je Habsburžanom posrečilo dobiti tudi deželno gospodstvo nad celotno Savinjsko dolino.

S Savinjsko pokrajino so posegli Habsburžani na ozemlje, ki je nekoč pripadalo stari Kranjski. Starim političnim zvezam med Savinjsko krajino in Kranjsko moremo slediti še do 14. stoletja. Sama ožja Kranjska pa je bila še vedno v zakupu goriško-tirolskih grofov. Ker je imel edini moški potomec le-teh, Henrik, eno samo hčer, Margareto po imenu, je postajalo nasledstvo njegovih zemelj od leta do leta bolj pereče. Margareta je imela za moža Luksemburžana.

Habsburžani so še pred njegovo smrtjo znali pregovoriti Henrika Koroškega, da je postavil za deželnega glavarja na Kranjski in v Slovenski marki Friderika Žovneškega, vernega pristaša habsburške politike na jugu. S posebnimi zveznimi pogodbami so si nato za primer Henrikove smrti zagotovili naklonjenost salzburškega nadškofa, bamberskega škofa ter grofov goriških in ortenburških. Ko je nato 1335 umrl Henrik Koroški, ne zapustivši moških potomcev, so Kranjska, Slovenska marka in Koroška brez težkoč pripadle Habsburžanom, ki sta jim takrat bila na čelu brata Albreht in Oton.

S tem je zaključena tretja doba habsburškega osvajanja slovenske zemlje in preko nje prodiranja proti morju. Prva jih je privedla l. 1282 do dejanske oblasti nad štajerskim Podravjem, druga jim je leta 1311. naklonila Savinjsko, tretja je pa leta 1335 postavila habsburške mejnike že na kraške prehode. V teku pol stoletja se je prevladni politiki Habsburžanov posrečilo, da so pomaknili meje svoje deželno-knežje oblasti od Pohorja in Konjiške gore do Hrušice in Kanalske doline. Habsburžani postanejo tako bližnji sosedje oglejskemu patriarhu in goriškemu grofu. Z

govori po časopisu

obema je prišlo že leta 1335. do ožjih zvez. Oglejski patriarh Bertrand je v pogodbi z novimi gospodarji Kranjske skušal zagotoviti svojo kraško posest, ki so jo mogočni njegovi vazali hoteli razdrobiti in razdeliti v lastno korist. Goriški grofje pa obljubijo, da bodo podpirali interese Habsburžanov na Kranjskem in Koroškem.

Dne 2. maja 1335. leta je podelil cesar Ludvik habsburškima bratoma Koroško kot državni fevd. Ravno dva meseca kasneje je vojvoda Oton, kot prvi iz nove dinastije, sprejel po starodavnem običaju na Gosposvetskem polju deželo v svojo posest. Nato se je odpravil na Kranjsko, ki ga je splošno priznala. Friderik iz Žovneka ostane še nadalje kranjski deželni glavar.

Habsburžani so z dediščino po Henrik Koroškem postali leta 1335. deželni gospodje treh vzhodno-alpskih dežel, v katerih je prebival večji del Slovencev. Že takrat se pokažejo skupni interesi, ki vežejo Štajerce, Korošce in Kranjce. O kaki narodnostni enoti, ki bi vezala te tri, od l. 1335. habsburške dežele, ni govora. Če pravi koroški zgodovinar Ivan Vetrinjski, da so leta 1338 prosili kranjski in koroški plemiči svojega vojvoda za izenačenje svojih privilegijev s štajerskimi, »da bi iz njih in Štajercev nastal en narod«, je pri tem razumeti interesno skupnost enega stanu v treh deželah, ki mu je jezik le občevalno sredstvo. Ta pa je v deželnih privilegijih za Koroško in Kranjsko iz l. 1338. edinole nemški.

Tako so kupčevali in sodelili našo zemljo tujci, ko narod ni imel svoje narodne zavednosti in niti ni čutil, da so Korošci, Kranjci, Primorci in Štajerci en sam narod, ki ga je pa tujec razdelil, da mu je lažje gospodaroval.

PRODİRANJE HABSBURŽANOV NA MORJE

Ko smo pregledali slovensko zgodovino, smo opazili podjetnost Habsburžanov, ki jim je zmeraj bolj dišala naša zemlja in so jo hoteli na vsak način pridobiti. Vabilo pa jih je tudi naše morje. Njihovo prodiranje nam opisuje naš znanstvenik — zgodovinar dr. Milko Kos.

S pridobitvijo Kranjske so se Habsburžani na zračno razdaljo 40 do 50 km približali morju. Vse njihovo stremenje v sle-

dečih desetletjih gre za tem, da prederejo kraško bariero (pregrajo, oviro), ki jim je še zapirala pot do Tržaškega zaliva in Kvarnerja. V dosego tega namena je bilo treba uravnati primerno politiko nasproti gospodom, ki so takrat imeli odločilno besedo med Kvarnerom in Furlanijo. Bili so to oglejski patriarh, goriški škof in beneški dož.

Najmanj opasen tekmeč je bil prvi. Od smrti zadnjega velikega patriarha nemškega rodu, Bertolda iz rodbine Andechs (1251), gre politična in gospodarska pomoč patriarhove države naglo navzdol. Patriarhova svetna oblast, ta ustanova rimsko-nemškega imperija ob vratih Italije in Nemčije ter Balkana, propade obenem z veličino srednjeveškega cesarstva. Z Gregorjem de Montelongo zasede prvič po stoletjih Italijan staroslavno oglejsko stolico. Sledje mu skoraj izključno Romani, ki vodijo patriarhat iz nemško-cesarske okolice visokega srednjega veka v italijansko papško območje. S političnim preokretom gre vzporedno gospodarski propad. Trgovska politika silnih Benetk je obkroževala vedno bolj tudi patriarhovo državo in ni trpela poleg prapora sv. Marka v zgornjem Jadranu še drugega. Oglejsko-beneške trgovske pogodbe 13. stol. jasno kažejo, kako je Oglej počasi, toda stalno popuščal Benetkam na korist. Gospodarsko obkrožanje in politični neuspehi so povzročili tudi naglo finančno propadanje Ogleja ter vedno globlje pogrezanje v dolgove. Patriarhat jih je končno plačal Benetkam za ceno svoje svetne oblasti.

Od Gregorja de Montelongo naprej se silno krči tudi posestno stanje oglejske države, ki je nemočno cesarstvo ni moglo več ščititi. Prvi udarci pridejo iz Kranjske in Istre. Na Kranjskem sta oglejski posesti prizadejala prve hude rane Ulrik Španheimski in Přemysl Otokar II. Majnhardini in Habsburžani le nadaljujejo razdiralno delo svojih prednikov. Na račun oglejske svetne posesti in oblasti širijo svojo zemljo vse do kraja svetnega gospodarstva oglejskih patriarhov v 15. stoletju.

V Istri je bil Oglej postavljen pred posebno zamotan politični problem. Mesta najpomembnejših političnih in gospodarskih faktorjev so vezana na patriarha kot na svojega svetnega gospoda, istočasno pa že od srede 12. stoletja s številnimi pogodbami gospodarskega in političnega značaja tudi na Benetke. Rastoča moč Benetk ob vzporednem političnem in gospodarskem propadanju Ogleja je istrske komune (občine), eno za drugo, pihala v naročje sv. Marka; sicer še »s pridržkom patriarhovih pravic«, kar je pa v praksi le še gola formula. (Dalje prihodnjic.)

Nedelja, 31. avgusta:

7.30: Jutranja glasba.
19.30: Polurna oddaja.
20.15: Večerna pesem.

Ponedeljek, 1. septembra:

7.15: Pouk slovenščine.
20.15: Poročila.

Torek, 2. septembra:

7.15: Zgodovinsko predavanje: „Gospodarstvo in socialni položaj kmetstva v slov. preteklosti.“
20.15: Poročila.

Sreda, 3. septembra:

7.15: Glasba s plošč.
20.15: Poročila.

Četrtek, 4. septembra:

7.15: Pouk slovenščine
19.30: Polurna oddaja.
20.15: Poročila.

Petek, 5. septembra:

7.15: Literarno predavanje: „Naši literarni prvaki v luči domovinske ljubezni.“
20.15: Poročila.

Sobota, 6. septembra:

7.15: Aktualni komentarji.
20.15: Poročila.

Morebitne spremembe v času bomo objavili v radiu.

MALE OGLASI

Zaposlitev dobi izučen sodar, pošten in varen vsega, v sodarsko stroko spadajočega dela. N. Viternik, sodarstvo, Pliberk, Glavni trg 25 (Bleiburg). 345

Slike vseh vrst, povečave in pomanjšanja, umetniške slike, nagrobne slike (po kakršnikoli fotografiji) vam napravi umetniški atelje

CARL HEDANEK

CELOVEC, Paulitschgasse 13, tel. 20-90

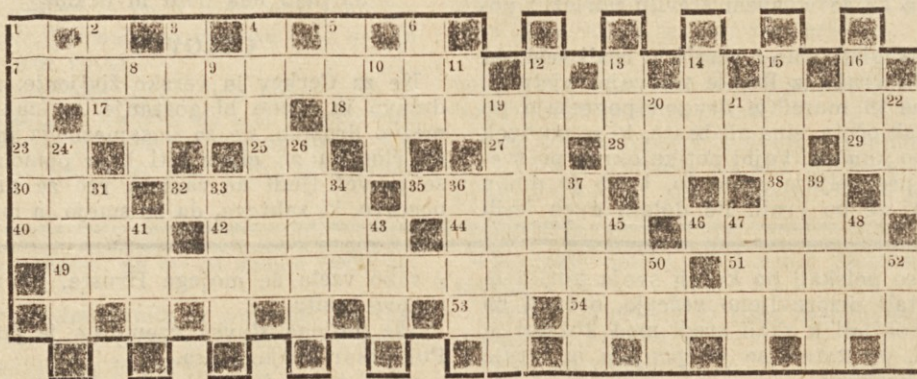
ZAHTEVAJTE CENIKE!

Odda se mesto organista in cerkovnika

blizu Vrbskega jezera z malim gospodarstvom.

Podrobnosti se izvedo pri upravi našega lista.

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

Besede pomenijo:

Vodoravno: 7 začetek priljubljene slovenske narodne pesmi; 17 vrsta cerkvene pesmi; 18 v starem veku najmočnejša država na svetu; 23 začetnici imena in priimka slovenskega pisatelja; 25 osebni zaimsek; 27 pijača starih Slovanov; 28 druga beseda za telo; 29 nepremični del vrteče se stvari; 30 klic, vpitje; 32 velik ogenj, elementarna nesreča; 35 fantič, dečko v starem ljudskem jeziku; 38 kratica besede »apostol«; 40 gorovje v Južni Ameriki; 42 najpogostejša rudnina, stavbno sredstvo; 44 ne jutri, temveč ...; 46 nazaj, na hrbet; 49 začetek priljubljene slovenske narodne pesmi; 51 navaden vojak; 54 dve zdravilni in okrepčujoči pijači.

Navpično: 1 sobno pohištvo; 2 ubod, vbodljaj; 3 pogoj za redno življenje; 4 stanje; 5 beloglavi jastreb z drugim imenom; 6 okrajšava besed »vojni material«; 8 nizko ležeča ravnica; 9 okrajšana oblika osebnega zaimka; 10 še manj kot malo; 11 dva soglasnika sičnika; 12 del noge; 13 padavina; 14 ptič z lepim perjem; 15 prešeček, odvišek; 16 moško krstno ime; 19 po bitki v prvi svetovni vojni znan kraj na Primorskem; 20 neke barve; 21 grška črka; 22 strupena žuželka; 24 mesto v Rusiji; 26 določena volja, načrt; 31 vprašalnica po osebi; 33 slonov zob; 34 kroj, noževa sled; 36 znamka ustne vode; 37 po-

gosto, mnogokrat; 39 ljudski zdravnik, mazač; 41 stara oblika veznika; 43 besedica s katero velimo; 45 strast, pohlep; 47 oblika plodu ali semena; 48 del domačega obrtnika; 50 del voza; 52 manjše naselje.

ZAMENJAM

HIŠO

pripravno za večjega obrtnika, za enako ali manjšo v Podjuni.

Naslov dobite pri upravi »Koroške kronike«, Celovec, Funderstraša 1, kamor je poslati tudi ponudbe. „Podjuna“

ČEVLJAR

Slovenec, srednjih let, visok 176 cm,

želi spoznati idealno in pošteno Slovenko med 23. in 28. letom, ki ima ve-

elje do izselitve v Ameriko. — Le res-

ne ponudbe s sliko na upravo lista

pod »Gorenjka«. 346